

7:69

ЯХИН.

# ЯК ПОПИ ТУМАНЯТЬ

## НАРІД

Переклав Ф. Мойса.



ЦІНА 50 ЦЕНТІВ

Нью Йорк, Н. І.

1921.



## ЧИТАЙТЕ РОБІТНИЧУ ПРЕСУ!

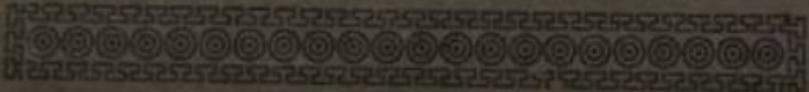
УКРАЇНСЬКІ ЩОДЕННІ ВІСТИ, одинокий щоденний часопис для українського працюючого люду в Злучених Державах. Передплата на рік — \$7.00. Адреса: 502 E. 11th St., New York, N. Y.

МОЛОТ, ілюстрований сатирично-гумористичний двотижневик. Передплата на рік — \$2.00. Адреса: 414 E. 9th St., New York, N. Y.

РОВІТНИЦЯ, місячний журнал присвячений інтересам укр. жінки-робітниць в Злоч. Державах і Канаді, виходить раз на місяць. Передплата на рік — \$1.00. Адреса: 30 St. Marks Place, New York, N. Y.

УКРАЇНСЬКІ РОВІТНИЧІ ВІСТИ, часопис для працюючого люду, виходить два рази на тиждень. Передплата на рік — \$4.00. Адреса: Corner Pitt-chard Ave., and McGregor St., Winnipeg, Man., Canada.

НАША ПРАВДА, орган Комуністичної Партиї Східної Галичини, виходить раз на тиждень. Передплата для Америки на рік — \$2.00. Адреса: Postfach 53, Postamt 65, Wien, VIII., Austria, Europe.



П. Бляхин.

**ЯК ПОПИ ТУМАНЯТЬ НАРІД!**

Переклав Ф. Мойса.

Релігія опилює в уснитів парід.  
К. Маркс.

Для архієреїв — воля монархів має бути вище законів євангельських.

Катерина II.



Видання "Культури" при допомозі Товариства "Січ" в Мускігон, Міш.

Нью Йорк, Н. Й.

1921.

8 дүйнен

Друкарсько-Видавничої Спілки "Робітник".  
30 St. Marks Place New York, N. Y.



---

Друковано 10.000 примірників.

---





## ВСТУП.

Цю книжку пишу для селян і робітників. Просто і ясно хочу їм розповісти дійсну правду про бoga, чорта; правду про святих угодників — про іопів та монахів.

До революції заборонено було писати таку правду. Такі книги належали, за них засилано на каторгу, за них вішано й переслідувано.

Так було у всіх краях, так було богацько тисяч літ, себто з того часу, коли звилися пані й невільники; від тоді, коли одна людина зачала гнобити другу; від тоді, коли на пілю темного народу сіли царі й богачі.

Тисячі літ ховали правду перед працючими; тисячі літ обдурювали й лякали їх то дітьком, то богом; тисячі літ тримали їх в путах.

Ось чому селяни й робітники досі не знають

цією правди; ось чому хитра попівська механіка досі ще дурманить їм голови; ось чому панікадильний дим та чорна ряса заступають ясне сонце знаття.

В цій книжці хочу розмотати попівську механіку, хочу працюочим показати, де справжній бог і його правда.

Хай кожен — віруючий і невіруючий — прочитас її до кінця та подумас над нею...

П. Бляхин.



## РОЗДІЛ I.

### НАВІЩО ЦАРЯМ ТА БУРЖУЯМ ПОТРІБНИЙ БОГ?

В історії імя боже являється всеруночною дубиною, якою пророки й інші великі гени вбивали людську волю, гідність, розум та добробут.

Бакунін.

Окрім Радянських Республік всюди існує такий лад і порядок, як і давніще: якщо ти богач і вельможа, то тобі почесті й шана; якщо крутій і нероба — то будеш завсігди “ситий і пиячий” і всього матимеш до схочу.

Але всюда кепсько селянинови й робітнико-ви, всюда від голоду й холоду гинуть лише ті, що працюють від ранку до пізної ночі, що творять богоцтва, що годують та напоюють всіх.

Так було не дуже давно і в царській Росії.

Міліони селян, заливаючись потом та кровлю, обробляли землю-нечіпку; від одного кіпця до другого обсівали її хлібом; мліючи зі спеки — жали, молотили; нарешті, збиралі цілі гори зерна і... мимо того, залишилися без хліба. — він відплівав... За мужичка їв хтось інший.

Ці розперізуючіся поміщики й фабриканти: до вподоби "зволили йсти" цар з царицею; обжиралися попи з понадянками; годувалися панські пси й свині; міліони пудів поміщики продавали за кордон, а на селянинів припадали лише мізерні кріпаки, тай ті йшли на оплату царських податків та ріжких дачок; врешті реєст, мужичка обдирали як Сидорову козу та ще худобою називали.

Як дивився на це селянин?

А він дальнє ірів над земельчишкою як і досі та часом чухав потиличко: "гаразд, мовляв, хай тягнуть сукні діти, заче я на тамтім світі відбюся"!...

Ще краще виходила справа з робітниками.

Всім відомо, що фабриканти та власники варстайлів і пальцем не кивнуть, а золото горнутуть лопатами й товстіють як свині.

Звідкіля ж таке щастя сплеться? Хто так дбас про їх черево й добробут?

Мійські робітники й робітниці.

Вони будували буржуям фабрики й заводи: вони ставили для них розкішні палати й театри: ставили залізні дороги й проводили електричність: окраїнували буржуйок золотом та дорогоцінним камінням: дочок їхніх одягали в шовки й оксаміти: до розперізування годували богачів забаганими стравами й веселими найсмачнішими винаами. — коротко сказавши, робітники давали їм все, чого тільки душа забагала...

А що з того вийшло?

Хиба самі творці богацтв ходять в розкопах та сittі по горло?

Хиба робітники та робітниці не знають голо-  
цівки й зимпа?

Як селянє так і робітники ищили себе над-  
мірною працею для богачів та вельмож — а вислід  
такий, що як одні так і другі залишилися без  
штанів.

А буржуї дивились на ці божі телята, лише  
кипали собі й руками затирали: ось, пайшлися, мо-  
вляв, дури! — на нас працюють і кани не вноми-  
наються... славні діти. Годиться за їх здоров'я чко  
виклопати зайву плящину коняку”...

Не дивиня, що такими порядками тішилися  
богатій, а дивним є те, що самі селянє й робітники  
сотки літ покірно зносили своє ярмо, сотки літ зди-  
рали свої шкіри та з низьким поклоном несли  
панам.

В чім річ? Чом-же міліони працюючих та  
довго не завважували, як їх обдурала горстка га-  
ланасів, як фабриканти та поміщики знуцілися  
над ними та кипали собі з них?

А річ в тому, що сторону богачів  
тримав не лише цар зі своїми жандарми, але таож церква — з по-  
пами й монахами.

Поміщики та фабриканти добре розуміли, що  
самою силою та кулями не втримати народ в по-  
слусі. Треба було видумати щось хитріше. Пресці  
салдати — та це ті самі мужики й робітники: а нуж  
вони відмовлятися стріляти в своїх братів? А нуж  
вони обернути бағнети проти богачів і правитель-  
ства, тоді що? А тоді вже не з медом буде. Богачів  
нуждення жменя, а селян і робітників — міліони,  
і вони завсігди будуть сильнішими.

Треба значить, підставити таку механіку, аби народ добровільно давав себе стригти голими, без ніякого галасу й сварки.

Але все горе полягало в тім, що працюючі від давніх непамідливої своїх гнобителів; з давен-давна всі бідняки відносилися до багачів і уряду з підозрінням і їхнім словам не вірили ні на шага...

Щож діяти? Кому доручити одурювання темного народу? Хто потрапить селянинови доказати, що земля належиться не йому а поміщикови, та що справою селяніна с — лише обробляти й збирати хліб, а річчу поміщика — готове єсти?

Хто переконає робітника, що вже така його доля — весь вік працювати на фабриканта та власника, а самому гинути з голоду?

Хто докаже всьому народови, що цар є земним богом, а жандарми й поліція — його ангелами й архангелами?

Довго думали й міркували цар та буржуй, і після постаповили: “найкращим дурсевітом і крутісм с ціл. пінлемо попа, — а він вже їм намеле всяких гарбузів”.

І в суті річи воїни мали рацію. Попи й ченці так підлізли під народ, що краще й не треба. Воїни знали добре, що народ с темний, неграмотний, забитий як худоба, та повірить великим небилицям, аби їх лише зручно сказано. І ось, у всіх церквах, монастирях, містах і селах попи забралися до своєї кириніної праці.

І коли втомлений народ зачинає галасувати й хвилюватися, коли домагався кращого життя й людських прав, — тоді піп брав золоте євангеліс.

парадно вилазив на амвону та крутив звичайну “катиринку”.

— Навіщо галасусте, братіє? — говорив ма-  
снєньким голосом, — на кого скаржитеся? А путе-  
згадайте, що говорив нам Христос-батюшка: “Тер-  
пніть і моліться за своїх кривдників... будьте слух-  
нянні й покірні серцем аки ягнят”. А ви що ро-  
бите? Бути задумали? Проти начальства йдете?  
Проти помазанника божого?... Гріх це, возлюблені  
чада мої, гріх великий та непростимий. В пекло пі-  
дете за такі діла, в гесину вогненну, “і буде там плач  
і скрижет зубовний”... Ви нарікасте, братя, що цар-  
ські урядовці бути і обирають вас? Ну, і що з то-  
го: хай бути, хай рабують — зато вам на тамтому  
світі все віддастяся сторицею, зате ви там будете  
вічно перебувати в раю з ангелами й архангелами.  
Хиба ви забули, чого вчить нас Господь Ісус Хри-  
стос? — “Хто хоче взяти в тебе сорочку, тому від-  
дай також верхню одежу”. — сказано в свангелії.  
“А хто вдарить тебе в праве лице, підстав йому й  
друге”... Значить, супротивитися начальству та на-  
нам вашим заборонено самим богом. Йому, зна-  
чить, вже так подобається, аби ви на землі віддава-  
ли і сорочку і штани, зате він на небі дасть вам по  
сто пар цього й того, а начальство за кару — лі-  
шити без штанів. Чого ж вам ще треба? За чим роз-  
биваєтесь? Чому завидуєте богачам і вельможам?  
Сказано вам: “будьте як птиці небесні”, ну й змо-  
вчуйте, ну і терпіть, коріться, моліться Господу  
за гріхи свої і будьте пильними до цього храму...  
Так ось, братя мої во Хресті, ідіть спокійно домів  
і слухнянно трудиться дальше на ваших добродіїв

і на царя батюшку, а Господь зарахує це вам на небі шині і приєно і во віки віков, Аминь”.

Чуючи таке казання темний народ з жахом дивиться на золочену книгу, звідкіля піп вичитував нібито достовірні слова самого бога і його пророків. В пригніченію, йдучи домів, бідняки важко хитали головами й думали: А нуж і справді на тамтім світі синуть нам за бунт? А що, як і на правду вічно в пеклі будемо пектися?... Так, чусі, в інсаній сказано, вже батюшка знає, що і куди... Сам Христос, мовляв, казав нам теріти на землі, так, значить, і треба, нічого не вдіши... Ох-ох-ох, гірка ти наша доленько”.

І удурений вірив, що сам Господь наказав йому вічно працювати й нухнути з голоду, а богачам дозволив на його рахунок все життя бенкетувати та паліти з неробства. Не знав він, що це “святе писаніє” написано циміж поцами й монахами, не збагнув народ, що монастирів і храмів на те ставлять так богацько, щоби ліпше його дурпти та більше страху нагоняті й лякати непокірливих. Не розумів народ, що піп на те поставлений урядом, аби день в день від дитинства забивати йому баки, морочити голову та допоєсти начальству про всяку “крамолу” та зраджувати імена тих, що говорять про волю та боротьбу з богачами.

І нераз попи видавали тих найвіших легковірів, які на сповіді випаплювали “батюшкови” свої тайні думки про щастя працюючих, про братерство і рівність...

Не знав народ, що правительственным указом 1716 р. який нераз повторювало, всьому духовенству

приписувалося доносити губернаторам про все протиправительствене, що буде викрито на сповіді. До самого останнього часу, себто до революції, існував наказ полковим священикам — по начальству доносити про крамолу серед солдатів. окрім того, самі поши густо-часто підмовляли відпадків суспільства до урядження кровавих погромів на жидів, на вірменів, на інтелігенцію та революційних робітників.

Так, напр. томський єпископ Макарій організував 1905 р. чорну сотню, що підпалила міський театр в той час, коли там відбувалися великі збори робітників і інтелігенції. Вибігаючих з театру погромщики знів кидали в огінь, а пізніше убивали на вулиці, розриваючи людей на шматки, розбиваючи голови до хідників.

За таке “святе діяніс” царський уряд відзначив Макарія замінувавши його московським митрополитом.

Таким самим явищем погромщиком був Евлогій волинський, Анатолій київський, Ілідор царицінський та ін. зграя інших попів і монахів, яких імен не перечислити на десятках сторінках.

В таких випадках нації духовні отці забували про своє “святе писаніс”, забували, що Христос був проти всякого насильства й крові.

Не даром цариця Катерина друга, але розпустила в Росії перша, духовенству один раз заявила, що “для архієреїв воля монархів має бути вище від законів євангельських”.

Безчисленні факти з далекої минулості й сучасні

частности доказують зовсім ясно, кого поши й монахи обороють божим іменем.

З російської історії напр. видно, що московська церква за ріжкій иолекій й милості ревно підтримувала навіть владу хана в часах татарського ярма. Попи намовляли селян покірно зносити свою неволю, добровільно платити татарам страшну данину та не повставати проти хана. Як тенер, так і тоді за помічу святого письма доказували перед народом, що всяка влада, а в тім числі і ханська, походить від бога.

А ось свіжіці приклади,

В вересні 1917 року всеросійський собор духовенства випустив зліений зазив до російських народів, в якому селянамгрозив і богом і вічними муками за те, що воїни зачали відбирати землю від монастирів і від храмів. (Ось зачіплю їх за живе)

Л елаветний патріярх Тихон зробився смиренною овечкою і так написав в своєму посланію: "Бідній убогі! Не злітесь па маючих досстатки, не дратуйте серць ваших, не проклирайте своєї долі та доволі будьте оброка ми вашими".

Бач, як вговорюю: — не сердьтесь, робітники й селянє на богачів, вдоволяйтесь своєю чорною долею й податками...

Чи ж не ясно, про кого дбає святий отець?

Ще щиріше показався католицький єпископ в західному краю.

Він так само накинувся на селян з грізним зазивом, в котрім каже, що наколи селяни не перестануть нападати на поміщицьку власність, наколи воїни не перестануть захоплювати поміщицькі зе-

млі й двори, то він від церкви від'їде не лише винних, але також цілі села, що їх ховатимуть. Дальше єпископ обіцяє в таких селах замкнути навіть храми та застановити відправу служби і тайн.

Як бачите, той "батюшка" зі злости зовсім стратив голову та оповіщує церковний штрайк і оборону поміщиків. Він цілком не ховає своїх воївих зубів та не крутиє лисячим хвостом як Тихон.

Нарешті, вже після Жовтневої революції спостерігасмо ту саму солідарну поруку і союз чорної ряси з богачами та жандармами.

Ось що недавно оповіщалося в часописах:

"В Спаському монастирю викрито червоними військами богацько поміщиків, що крилися там під видом послушників".

На дошті архимандрит візнав, що йому добре відомо, кого він ховає в монастирських мурах.

Такий сам вислід був після трусу в однім з монастирів Пензенської губернії. Там найдено багатого архангельського куща.

Найбільше наглядну лскую дав монастир брянського повіту, орловської губернії, під назвою "Білі береги". Тут святі отці переховували багацько богачів а навіть жандармів. Okрім того найдено в них явно контрреволюційні письма, а за климами в келіях — дорогоцінності й гроші.

Таким чином в божих домах зібралася зовсім файна кумпанія — ченці, поміщики, кущі й жандарми.

Хіба після цього треба ще питати кого боронять попи й монахи і чавіцько потрібний бог пануючим клясам?

Цеж ясно як на долоні.

Царі й буржуї потребують бога на те, аби спокійно грабували темний народ, аби жити й розпуштувати на кошт працюючих, аби безкарно проливати кров селян та робітників.

Царям, фабрикантам і поміщикам потрібні попи й церкви на те, щоби затемнювати народию свідомість, аби лякати народ дідькампій пеклом, аби переконувати робітників і селян добровільно корптися своїм гиобителям і... нагороди очікувати на небі.

І дійсно, завдяки попам і монахам народ цілими віками терпеливо чекав тої нагороди, ревно ходив по церквах і лаврах, за останні шаги купував свічку й оливу, до гудзів на голі бив поклони, а тим часом царі та буржуї... як найслокійніше бенкетували на землі і не лякались ніяких чортів, ніяких богів.

Тепер запитасмо, для чого ж саме попи й монахи продалися царю й богачам? Ізза чого воїні так безсороно обдурують народ? Де ділася їхня честь і совість?

Відповідь на це найдете в слідуючому розділі.



## ІІ. РОЗДІЛ.

### ЗА НІЛЬКО СРІБНЯКІВ ПОПИ Й ЧЕНЦІ ПРО- ДАЛИ НАРІД?

Череватий наш піа —  
Обдирає нарід,  
І мужицькі гроші рахує...

“Дубинушка”.

Юда продав Христа духовенству за 30 срібняків. Він не дорого взяв тому, що був людиною неграмотною і мабудь більше як до сотки й рахувати не вмів. Зовсім інакше мається річ з сучасними Юдами-попами й черцями. Публіка це образована, зріла і себе не осоромить, вони без помилки дорахують і до міліона.

З другого боку, буржуї та царський уряд також розуміли, що на таку темну справу ніхто за дурно не піде, а тому обкідали юдічків сріблом та золотом від ніг до голови.

Попи, розуміється, брали без вагання, а щоби не всі це помічали, то вони пошили собі такі кишені, що нарід називав їх “бездонями”.

І дійсно, треба посідати справді безодні кишені, аби поміщати такі безчисленні богацтва, які посідало російське духовенство.

Зачині підраховувати хочаб з земель. В 50 губерніях європейської Росії церкви ма-

ли 1.871.858 десятин, а монастирі — 739.777 десяти землі.

Як бачите, не в приклад Христови, християнська церква перемінилась в найбільшого поміщика в Росії.

До знесения кріпацтва церква посідала також дивовижну кількість невільників-селян.

Так, наприклад:

Найсвятіший синод мав . . . . .	31.468 душ
Архієрейські domi . . . . .	132.946 "
Монастирі . . . . .	660.185 "
Соборній церкви . . . . .	35.003 "

Весього духовні отці мали 859.602 селян-кріпаків. При тім поширились рабовласники обходились з ними так само жорстоко, як і всі інші дідичі; сотками міняли їх за корови та за інів; торгували живим товаром на ринках; розлучували матір з дітьми, чоловіків з жінками; били до смерті буками; жіночі заставляли своїми грудьми плекати щінат; всіх мучили надсильною працею.

Таке відношення духовних отців до кріпаків потверджує також чесний старушок Вассіян Косой, що так писав про монастирські порядки: “а ми (ч е р ц і) кривдимо й обдираємо, продлаємо хрестіян, братів наших, мучимо їх та бичуємо без милосердя, аки звірі дикі на тіла їх насакающе”.

Сам чернець потверджує, що вони, як дікі звірі, розігравлялися з кріпаками, бичували й катували їх. — коротко кажучи, ці духовні пастирі поному ревно виконували заповіт Христа про любов до близніх.

Окрім земель монастирі й церкви мали чимало також інших посілостей та доходних статей. В Петербурзі, напр. 1903 року до монастирів і церков належало 266 домів, в Москві 1.054 domи та чимало інших торговельних поміщень, гостинниць т.п.

Окрім того святі отці діставали величезні доходи від приносин богатих тисяч відпустників, з продажі свічок, оліви, просфор, ріжких святоїців і т. д. Дальше мало духовенство, як відомо “побічний” зарібок, який безпосередно здирало з парохіян: за хрестини, похорони, службу, вінчання, видаування метрик. за кожен крок темного мужика й простака робітника.

За це все попи брали грішми, хлібом, яйцями, курми, поросятами, вовчию, ягнятами всім, що наївався на очі.

Наведених доходів вистарчало, здається, на те, аби цілком добре вигодувати цілу армію з 300 тисяч мужів, але попам і цього було ще за мало: кромі цього воїни отримували досить приличну пільзму з державної каси (на бідноту, значить). В 1917 році царський уряд назначив найсвятійшому співодови около 67 міліонів рублів, з чого більшою частиною 20 міліонів призначено на платню митрополитам, єпископам, міському й сільському попівству.

В реїті-реїті у батюшків грошей набиралося чимало.

Московський митрополит, напр. діставав річної платні від казни 6.000 карбованців, даліші столові — 4.000 карб. (також з державної каси), потім загрібав дохід з архієрейського дому — 8.000 карб., від лаври Чудова монастиря — 6.000 карбованців, від Тройце-Сергієвської Лаври —

12.000, від Іверської каплиці — 45.000, а всього разом заробляв в один рік 81.000 карбованців.

Не менше діставав митрополит петербургський а саме: річна платня — 5.000, столових — 4.000. від Олександро-Невської лаври 250.000, а всього разом 259.000 карбованців річно.

Архиєпископ новгородський перегнав і одного й другого, він діставав річно 307.500 карб., митрополит київський 84.000, херсонський 75.000 і т. д.

Коротко всі достойники церкви діставали до сить “приличне” утримання.

Наколи “зарібок” владик перемінили на денну платню, то побачимо, що московський митрополит діставав денно 222, київський 230, херсонський більше ніж 205, петербургський майже 710, а новгородський 812 карбованців на один день і не забудьте, що це було до війни.

А тепер, коли взяти під увагу дорожнечу на продукти, то дохід наших молитовників зробив цифри, що найменш на тисячу разів більші, себто архипастереви новгородському припаде 812.000 карбованців на день, а на один рік більше ніж 307 міліонів.

Монастирські паразити таксамо чули себе не кенсько. Напр. “братія” Олександро-Невської лаври з одних тільки тацових збираль одержувала такі суми: ієродіякони по 1.800 карб. річно кожен ієромонах по 2.500, архимандрит 3.000, намісник лаври, як головний пастух переди духовної — 5.000 карбованців, при чому всі мали готове мепкання, опалення й освітлення. Черців в лаврі було

200 і на самі лише харчі для них видавано 75.000. тобто, по 375 карбованців на рило.

В 60-их роках майно православних церков і монастирів досягало дивовижної суми 760 міліонів карбованців.

З наведених цифр видно, що отці духовні постувають по сваїнелю: іні сіютъ, іні жнутъ, а іншіхъ своїй кишені набивають вищерь.

В той сам час, коли найхудіший чернець або розпустна черниця мали пересічи не менш 14 десятин землі при готовому отопленню, освітленню й повному череві — то тоді богацько міліонів селян мутилися з цілою родиною на шматку землі в 6—5 десятин, а то й менше.

Коли єпископ без ніякої праці загортали по 200—500 карбованців за один день, то сотки тисяч робітників крівавим потом заробляли ледви 500 карбованців за цілий рік.

Такто й черці показують приклад безкористолюбства.

Між іншим дуже повчаючим є тут згадати, яку кількість довговолосих галанасів годував російський народ до Жовтневої революції, яка нарешті вимела ту погань.

В 1890 році кількість церков, монастирів, мечетів і синагог виносила в Росії 88.628 штуок.

Самих літніх християнських попів, діяконів та черців було 165.614 душ.

Значить, окрім армії узбросних багнетами салдатів і жандармів ми годували не меншу армію дурнісвітів та неробів-лонів і черців.

Недаром з люття заревіла вся чорна рать, коли Совітська влада відцілила церкву від держа-

ви а тим самим за одним разом позбавила святих постників всіх скромних доходів, державної платні, відібрала всі землі, доми й богато міліонів народніх грошей.

Ось чому то попи так ненавидять Совітську владу і твердять, що ця влада не від бога а від чорта.

Однаке не думайте, товарищі, що попи мали масляницю лише в нас в Росії. о. п. Юдине діло у всіх країнах оплачується дуже щедро, бо всюду царі й буржуї живуть лише обманом та темнотою працюючих і всеодна воин потребують помочі армії попів і черців.

В “свобідній” Франції напр. в 1863 самих лише попів було 71.728, а в 1880 році було більше 200.000 черців та черниць. Майно релігійних орденів, не рахуючи майна церков та монастирів, оцінювалось на 712 міліонів франків.

В Італії начислюється 76 релігійних орденів з 2.414 монастирями, в яких живуть досі десятки тисяч черців та черниць. В 1892 році уряд конфіскував частину церковних маєтків на величезну суму 734.100.000 лір. Черцям тих монастирів, що їх майно конфісковано, уряд виплачує річно 6.700.000 лір.

Окрім того італійські попи й черці дістають від держави щорічну підпомогу в сумі 10 міліонів лір

Таксаме приспівуючи живе попівство в Німеччині. Австрії та других країнах.

Але величезна країна, де влада духовенства гнобить не лише убогий та збіднілій народ, але дуже основно гнобить також богачів, — це Індія.

М. Терман писє, що за "приносини кожної жертви індійському жерцеві треба платити далеко більше, ніж варта сама жертва. По законах "Святого Писання" за жертву подяки напр. платиться жрецю 5 золотих монет, ۳ штук рогатої худоби і 5 кусиників сукна" (товарообмін зовсім не кепський!)

Учений Ліперт наводить факти, коли жрецям за один раз віддавано від 4 до 60 тисяч рогатої худоби та від 500 до 40 тисяч коней.

Ось до яких страшних розмірів може дійти власть попа, коли народ так забитий і так темний, як в Індії.

З наведених прикладів повинно бути зрозумілім, що батьки церкви всеюда однакові, у всіх країнах воїни однаково займаються дуренням працюючих мас і всеюда за своє зрадницьке діло отримують нечувані богацтва й почесті.

Маючи в кишеньках такі діявольські суми, духовенство, зовсім природно, повинно було біснуватися з перебутства та великим постом думати про скоромні страви.

І святі попи та черці, як це побачимо даліше, дійсно сходили з глазів від безділля та провадили таке розпустне й гуляще життя, що їх не можуть дігнати звичайні "тріпинки".

Юдові срібняки не сиділи тихо в кишенні, а жадали виходу.



### III. РОЗДЛ.

#### СЛАВНОЕ ЖИТЕ “СВЯТИХ ОТЕЦ НАШИХ”.

В монастирі постригаються не ради спасення душі — а покоя ради телесного, чтобы всегда бражничать.

Царь Иоанн Грозный.

В монастирі ветувають на те, щоби вічно халасувати й піячти, — заявив на церковному соборі цар Іван Грозний. Як відомо, цей цар сам був панів черзєм, сам піячив з ними та з відлюдками так, що небови робились горяче — тому це чорне кодло знав дуже добре і його словам можна повірити.

Тай справді тяжко найти стаці більше розпустний, більше лішній й жеручий піж попи й черці. Ці “птиці небесні” жрати й піти любили та вміли так, як нам “грішникам” і не спілось.

Своїм лайдацтвом славилася головно Троїце-Сергієва лавра (під Москвою) при кінці XVIII. століття.\*

Бездонні півниці лаври завсідги були повно набиті бочками виноградних вин, пива, квасу та інших “душеспасительних” наливок.

---

\* Диви брошурку С. Данилова “Гарне воїнство.”

Коли чернець цієї веселої лаври одержував щодня таку порцію: пляшку чудового кагору (ви-поградше вино), штоф пінного вина, збанок меду, збанок пива й збанок квасу. В додаток до цього лаврецькі черці також під час богослужіння добре бавилися двигаючи в вівтар цілі ведра пива, меду й квасу. І в той саме час коли правилася служба божа і bogомільці ревно молилися на "царські врати", за пими, в вівтарю спідли напів пяні черці і мов в коринмі наливали свої ненастіні утроби. Треба пришускати, що коли "святі черці" нажльопалися до певної мірки, то мусіли заховуватися коло "Господня престола" не зовсім прилично й напевно один другому наговорювали не одну погань, як то дістється й тепер.

Служачих також не забували: по благословенню хлібів їм давали в вівтарю червоного вина в такій мірці, що звідтіля виходили під гумором...

Архимандрит лаври в цьому відношенню, як і годиться начальству, виявився далеко більшим віртуозом ніж його підчинені: він не лише пив без міри й ліку, але навіть казав в пари на каміння лити дорогоого угорського вина, котрим опісля обливався як водою.

Справді чоловік від буйності зовсім зліз з глуздів і не знав, де пустити без труду одержані Юдині гроши.

В наших часах попи й черці стали далеко розумінцями та розпуштують спиртніце чим їхні грубі попередники. Вони добре розуміють, що паріт став свідоміщим та цо на його очах не зовсім безпечно "гуляти" А тому святі отці в більшій часті

дають собі духа у себе в домах, в келіях, так скажати, при замкнених дверах і спущених віконницях. Однаке не зважаюче на таку обачність весь світ добре знає, як живуть сучасні постники.

По монастирях, як і давніще, вічні піятики з розпуштими облудницями-богомолками, купчихами, молодими черницями та прочою братією. А хто не знає монастирських вуджених осетрів, чорної ікри, шинок, пидків та всякої іншої їди, на яку так ласі черці (наливок ми вже не рахуємо)?

Ось як описує життя в Флорицевій пустині бунтар ісромах Іллюдор в своїй демаскуючій книзі про Распутіна, "Святий Чорт".

Флорищева пустиня. — пише чернець. — це не монастир, — дім терпеливості. Тут майже кожен монах має жіночку, а навіть по дві. Не мати жінки, то це залежить не від почуття аскетизму, невинності й повздережності, а від кількості літ, перебутих в монастирі тим чи іншим монахом: коли хто довго живе в монастирі, той свободно може мати жінку; а коли хто тільки що вступив, той може вязатися з женичиною, але обачно.

"Раз був такий випадок".

"Вступив до монастиря один послушник; по році завів собі коханку; настоятель кличе його до себе й каже: "Е-е-е! Ти лиши один рік перебув. а вже масли кралю!"

"Разів два або три на рік збираються богослови, головно жіночого роду; більшість з них приходить не помолитися богові, а грішити з монахами. Монахи їх розпустниці проводяться в обителі зовсім отверто, навіть без меж. Так. у одного ісromoнаха в келії його любка вплилася до безтями. Ін-

ші черці, взявиши її на руки мов мертву, носили по подвір'ю зі співом: "со святими упокой", а єї любчик ісромонах йшов з заду й підітто ридав, не мов би справді хоронено близького покійника.

"Бували тут втіхище краї. Ось що оновідають: Поселуни взяли котел, налили в него води, в воду зчистилися, понесли воду з цим наскдством довкола церкви а всім встрічним казали: "поклоняйтесь, поклоняйтесь! Ось несемо моці!! Жертвуїте!"

Всі ці свинства, завважує Іліодор, а також мужоложство, яке вправляють черці, діються через те, що відношення єпископа Николая до пустині не стільки архіпастирецькі, скільки буквальні масляні.

Річ в тому, що пустиня щорічно відслала транспорт масла владиці, членам консисторії, всій братії і всім консисторським християнам. Річ природна, що сам єпископ Николай та його праві й ліві руки цікавляться більше якістю масла ніж якість життя "монастирецької братії".

Так живуть святі черці в наших часах — по заявлі їхнього співбрати Іліодора.

Той сам чернець з обуренням демаскує голову найсвятішого синоду Сабора, називаючи його Скаблом за то, що він страпленно скаблив архієрей, настоятелів і начальників монастирів, значить брав хабарі направо й наліво. Волинський єпископ Анатоль — грубіян і матерцишник; про архієреїв він завсігди говорив: "всі єпископи дурні, облудники". Архієрей Антоній Іліодор називає "темною особистістю" і т. д. Коротко кажучи, його книга "Святий Чорт" уявляє з себе незвичайно бо-

гатий матеріял для оцінки життя наших “угодішників і святителів”.

Одна “досявідчена” богомолка опісала мені раз характерний бенкет в московськім Страстнім монастирю. Єї оновіддання хоча й пригадує анекдот, але було подібне до дійсності, що я його наведу в цілості:

“Зібралися ми в ігуменських покоях — черці, черниці, богомолки, значить, знайомі та “отець ігумен з ігуменною”. Ну, певна річ закусили як слід, винили, а потім і пішли діло. — в танок, значить, пустилися. Тыфу-ти, пронасти, думаю, ось такте молитовники наші, ну а все ж щаджу й чекаю, що далі буде.

“Ігумен з ігуменною з початку лише дивилися та усміхалися, ну, а під кінець і їх, знай, розохотило. “А ну-ко, — каже ігумен — давай і ми матушко, згріймо.” І пішли гонки. Ігумения вихопила хустинку і дрібонить довкола ігумена дрібненьким бісом — дрібонить та скоренько приговорює — “веі ми грішні!... веі ми грішні!... Веі ми грішні!”...

“А отець ігумен мов кабан, стойть на середині, вливавас лабами й собі приспівус: “один Бог без гріха!... Один бог без гріха!”... Після їхнього танку веі гості остаточно, значить, розвеселилися і тут вже зачалось таке, що я не витримала й втекла... беззераміккі, прости Господі”.

На закінчення оновіддання богомолка сердито плюнула й ріпучо відмовилася договорити, чим кінчили свій бенкет “беззераміккі”...

Всім, що бажають подивитися, до чого здатні “довгополі “беззераміккі”, рекомандую побувати в Київо-Печерській лаврі та оглянути тамошніх чер-

ців. Без переливки можна сказати, що кожним з них можно безпечно дрова й воду возити, — кожен має таку шинку, що її решетом не накриші, — як каже простолюдя. А що до “утроби”, то без найменшої для життя небезпеки можемо в неї напивати увеселяючі напіти не тільки з банками, а цілими ведрами, — коротко кажучи, відразу видно, що печерські черці ісрідко постять по сорок днів і ночей по черзі, кормлячися “нільшими конниками й диким медом”, на взір Іоанна хрестителя.

Такі “пости” уряджували густо-часто за батьюшки царя, і лише Совітська влада постановила з корінням вирвати всяку погань та святих черців зрівнати зі звичайними громадянами. З тою метою в богатських монастирях зроблено труси, які потвердили, що черці і за Совітської влади збирались на такі самі “пости” як і за царя. В Вологді, напр. під час трусу в Суртецькому монастирю під марморовим престолом найдено 32 чвертки ріжного вина. Як відомо, престол уважається пайєвятіщим місцем в вівтарю; однаке не побоялися використати його в ролі пивниці для вина, бо падіялися тихим чином обдурити представників Совітської влади та своє любе піло зберегти на запас.

В Малоярославецькому монастирю на поді найдено запаси муки, мануфактури, чаю, цукру, консервів, чоколіди і т. д. Повітчий Совіт за таку шинку зачинив монастир, а запаси роздав голодуючим.

В м. Вятці, в Фівецькому монастирю під монастирською церквою найдено декілька пудів солоду в мішках, дві пляшки оліви, а в самій церкві 12 пудів муки, бочку пафти, фугармонію, кіль-

ка пляшок вина, скриню з жіночим убранням, а та кож кілька жіночих фотографій, ріжні шовкові хустки, шалі, богацько дорогих килимів та іншої розкоші.

“В той час, коли братія гарненсько жрала пісне з цього приводу “Вятська Газета”, — побічно були евакуовані мотовилихінські робітники, голодні, обідрані”.

Нарешті газета “Голос Трудового Селянина” доносить, що в Корниловському монастирі відкрито склад золота й срібла на суму 3.000.000 карбованців. Заробляли святі отці, як бачите, не по-гано.

Ошукані віруючі з третинами входять в храми й думають, що в них невидимо присутній сам бог та його святі, а череваті черці як найспокійніше складають там нафту, горівку, фугтармонії, шовкові хустки й фотографії своїх коханок, до яких мабудь нераз з нерозуму молились богомольці.

Як бачите, розпуста, пілітво, беззоромність сучасних черців ні на кращлю не горіші, ніж це було в вісімнадцятому віці.

Навіть св. синод — сама голова п'яних попів і чернів — і цей звернув увагу на дивоглядне їх гуляння й рашив триматися трохи скромніше. В тім указі було написано, що “до відома синода нераз і не два доходили чутки про те, що настоятельські келії українці дорогими меблями, килимами, образами, шиколі й світського змісту, що для настоятелей і настоятельниць купують дорогі екіпажі й коні, в храмові свята уряджуються розкішні обіди з дорогими закордонними винами”.

Однаке звичайна п'ятика й розпуста не вдоволяли черців; дуже часто для наслідження своїх звірячих пристрастей вживали різних розпущеностей. не здергуючись навіть перед наспільством та простим проступком. Так архимандрит Зосина перед революцією попав під суд і дістав 12 літ каторги за безчещення малолітніх. А кілько таких випадків затасно в темних келіях черегатих черців?

Так жили за царя батюшки наші аскети за камінними монастирськими мурами.

А що торкається поїв, то вони, розуміється, пічим не були країнами від своїх пеубратів по зброй

Ще за часів Христа їх предки, згідно зі словами свангеляя. — “любили “предвождяния на ширинствах” та всяку будіючість.

А тепер?

Хиба наше вище духовенство не живе як царі й мілістри?

Подивіться, чий наприклад, найкраїній дім в губерніальному місті? — єпископський і губернаторський.

Чий найпишніїй палати в столицях? — Царя й митрополита.

А зайдіть до середини: всюди бліскучі паркети, зеркала, розкішні мягкі меблі, оксамітні покриття, золоті рами, рідкі дорогі образи, мальована стеля, впсока як в церквах. “Ідять” постники в посудах з дорогого порцеляну, кришталю, срібла й золота; сам митрополит ходить в піовку й оксамітах. Його мітра украшена безліччю дорогоцінного каміння, з котрих кожен конітус богато тисячів народнього троша, добутого тяжким трудом і кровлю.

Самозрозуміло, що вулженою осетриною, ин-

диками й дорогими винами воїні можуть поміряти-  
ся навіть з монахами. Така розкіш торкається оче-  
видно вищого духовенства, але середнє й інше —  
ревно сплутується у всьому наслідувати своє началь-  
ство й гуляє на кілько вистарчав пороху й кишень  
(як відомо, кишенні в них досить солідні). Що до  
розвусти та всіляких проступків, то попи стоять  
також не на останньому місці.

Як на типічний приклад “смиренного” попів-  
ського поведіння можна вказати на відомого всім  
“отця Івана Кронштадтського”. До самої смерті  
лазив за ним цілий хвіст сільських жінок-богомо-  
лок, які забобонюю “чили святого пророзливця”  
Іоанна та покірно сповняли всі його брудні бажан-  
ня. Цей “подвижник” з мерзкою вугріковатою ши-  
кою мало що не удостоївся “ліка святих”, бо хо-  
дили чутки про намірене відчинення його мощів,  
але, мабуть голосна й недобра слава отця Крон-  
штадтського перешкодила цему підприємству.

В протилежність до вищезгаданого подвижни-  
ка, “любившого” простолюдя, “святий” старець  
Распутін більше шанував розпустних царпць, кня-  
гинінь, нафторних дам і пансі. На очах малоумного  
Миколи II. і навіть під його охороною й протекці-  
єю Распутін жив окружений блескучим гаремом  
обжираючся й напиваючися.

Чистокровний погромщик архімандрит Мака-  
рій в ролі учителя релігії в жіночій гімназії займав-  
ся одночасно також безчещенням малолітніх своїх  
учениць, які нерідко кінчили своє життя самовбив-  
ством, не маючи сил перенести свою ганьбу й по-  
ниження.

За такі “християнські подвиги”, замість катор-

ти “святий” отець дістав аванс і перед самою революцією був заіменований єпископом.

Таких страшних справ на Русі було чимало, але вони по більшій частині відбувалися в закриттю попівських хоромів та монастирських келій, бо царський уряд завсіди прикривав підлі справки своїх вірних слуг. Лише наша робітничо-селянська влада добре таки забралася до народних грабіжників та зачала вигоняти їх на сійку воду. Так, в падолисті 1919 попався новий незвичайний розпустник — єпископ Палладій. Народному судови вінщиро признався, що коли був белевським настоятелем а отісля саратовським єпископом, то збезчестив кілька підростків. Даліше Палладій заявив, що “в монастирях окрім взаїмної ворожині, піятини розпусти він і чого не поди бував”.

В цій ганебній справі пародій суд виніс таку постанову: “Народний суд уважає за виновні доказані обвинувачення проти єпископа Палладія: 1) в тім, що він, використавши своє високе становище серед релігійних людей та свій високий авторитет, від родичів робітників забрав хлопчика В. для науки й виховання, прививав йому ненормальні погляди на полові відносини і виставив малолітнього на моральне зіпсуття; 2) в тім, що вихіснуочи свій як духовний так громадянський вплив використав малолітнього В., зробив його жертвою своїх перевернутих і нездоволених сексуальних потягів, — зробивши з п'яного паспурте знаряддя своєго налогу — мужеложства.

За згадану провину суд постановив покарати

ешкоша відібраним свободи на є літ з обовязковою примусовою працею.

Одночасно суд уважає своїм революційним довгом зажадати від центрального правительства заборони експлуатувати дітчий труд в монастирях і храмах, де вони наражуються на зіпсуття".

Доказано також, що архієрей Володимир Путяча безчестив малолітніх дітей; митрополит Агафангел в своїм архієрейськім домі уряджував пані оргії, а митрополит Кирило, мабуть на пам'ять по-томству, відфотографувався в убранику Адама, себто як бог створив.

Під час трусу в нижегородськім Троїцькім жіночому монастирію викрито підвал, в котрому при розкопках найдено враз з запасом золотої монети також кілька дітчих скелетів. Розпочалося судове слідство.

Такими прикладами з життя попів, черців, святих старців можна б вишовнити десятки книг, але я гадаю, що і цього достаточно.

На закінчення наведу коротеньке оповідання Йоанна Паули з життя духовенства, написане менше-більше перед 400 роками:\*)

"Богацько було грошей і богацтва у одного священика і це завдавало йому чимало клопотів. Він вічно боявся, що їх у нього вкрадуть. Нарешті він зібрав все своє майно в скриньку і сховав в вівтар, а на скрипці написав: "на цім місці спочиває бог". Якпісъ злодюга занюхав цей секрет і вичистивши скринку написав: "бога тут немає, він

\*) Цитую з книги Ілінського: "Історія комунальних ідей".

воскрес". Оповідають, що піп мало не згинув з горя".

Такі "воскресіння" Совітська влада вчинила не лише по монастирях у чернів, як вже згадано, але і в пошів по церквах.

Саратовська газета, напр., доносить, що при трусі в священика села Давидково під вівтарем найдено золота на 2 тисячі карбованців.

Невідомо, чи помер з горя цей піп, коли "очистили" його вівтар, але у всякому разі з оповідання Наути в'їдко, що в давину поши також поганили "святі місця", як це дістється сучасно.

Однак треба признатися, що наші попи в страху за свої багацтва втинали штуки значно цікавіші. Так в кіоті святого Симона праведного була схована буржуазна футряна шуба, перед котрою нераз на колінах клячали віруючі християни та заносили горячі молебні... до шуби.

В Успенському соборі найдено 4 пуди муки, буржуазські кожухи, чоловічі вбраяння, білля, килими, шаблі, патрони, сірітус і дві бочки червоного вина.

В Троїцькому соборі (катедральній церкві) — 15 чверток спірта, скринку пляшок, 1 бочка вина й жіночі причандали.

В Уржумі при оглядинах Троїцького собора найдено навіть денатурат та офіцирські ордени.

Таким чином попи навіть переморгнули чернів — ті ховали тільки вино й інше дрантя, а ці не гордять простим спіртом і денатуратом. Очевидно, що поши краще зрозуміли, що за Совітської влади

аматорам на піянику буде кенсько і що треба буде поликати всяку огиду.

Таке то “славне” життя святих отців наших, які згідно з свангелієм “жали де не сіяли, а збирали де не розсипали”...

Як черці так і попи богохульно використовували вівтарі й образи як місце під склад для своєго золота, бабського дрантя та буржуйської розкоші.

І одні і другі, сміючися над простодушними віруючими, з храмів робили коршми зі спірітусом і денатуратом.

Нарід, знищений довголітною війною та царським здирством, морився з голоду, тримтів над кожним шматком хліба, кожним метром мануфактури та ходив босий, обіданий і обшарпаний як жебрак... Але за те тепло й сито жилося отцям духовним, які вічно пойдали вуджену рибку та поївляли горівочкою... Хрест та молитва спасали їх від богатьох бід і напастей, але не змогли спасті перед караючою рукою Сoviтської влади...

А що до закордонних попів, то вони нічим не кращі й нічим не гірші від наших.

Один граф Майнгард, наприклад, що виступав проти неморальності й розпусти католицького духовенства, був переданий судови і в своїй оборонній промові між іншим сказав: “католицькі єпископи не пастирі — а вовки. Замість того, аби вчити, вони силкуються лише побільшити свої доходи, плодити побічних дітей, сито їсти й гуляти. Хиба так треба пасти стадо Христове? Вони засліплють

парід церемоніями і не вдоволяються тим, що стрижуть і дозять овець своїх, але і вбивають їх".

Папа Піан XII.уважався добрим картирем, при чому любив шахрувати та був розпустинком, яких мало. Епіскоп Кремонський оповідає про цього гідного намісника Христа ось що:

"Ні одна жінка не зважувалася показуватися йому на очі, бо він насилував дівчата, жінки й вдовиці навіть над могилами апостолів") Дальше по наказу цього самого папи були каліцтвом обезобличені його противники і на смерть закатованій епіскоп Ог'ар. Цей недолюдок в решті-решт сам був убитий мужем знасилюваної ним красуні.

Папу Григорія VII. обвинувачувано в тім, що він за поміччу отрути усунув своїх попередників, бачаччи приспінити для себе вакантне місце на престол голови церкви.

В кінці не пошкодить навести ще один обурюючий торт з життя сучасного вже католицького духовенства.

Було це в Англії на початку теперішньої світової різni, коли то народи мов ыстеклі пси віцілися один другому за горло для наживи й обогачення буржуазії всіх країн.

Один депутат робітничої партії здемаскував в англійському парламенті скандалну історію акційної спілки для виробу узброєння. Ця кровава спілка за великі гроші, розуміється під час війни постачала зброю не лише своїй "дорогій батьківщині" — Англії, але також Німеччині.

---

\* ) Диви В. Фішер "Історія діявола".

І таким чином англійськими гарматами й патронами німці розстрілювали таки англійських селян і робітників.

Фабриканти та власники варсттів, значить, все одно, кого вбивали, лише аби за це платили.

Таку страшну зраду власної країни викрито майже у всіх європейських державах, однаке в даному разі нас інше цікавить.

Ми й давніше знали, що за золото буржуї продадуть і батька рідного, але все ще неодні не підозрівали, що в цім “святім” ділі приймати участі можуть також настірі духовні.

Виявилось, що акціонерами згаданої спілки розбійників і зрадників було шість епископів і богаті осіб нищого духовного звання.

Скажіть, що може бути рівним такому злочинові?

Наши посередники перед богом, проповідники Христової науки, цілком явно співділають убивству за хабарі та за готівку.

Кайн, як каже переказ, убив лише одного свого брата, і за це був проклятий богом і як прокажений та всіми відвернений, блукав по світі, ніде не находячи пристановку й спокою.

Чому ж бог, якщо він і с на небі, не прикладе Кайнової печатки на тих попів і епископів, що в крові втопили не одного, а сотки тисяч своїх “братів во Христі” — селян і робітників?

Ви певно думаете, що ті Юди хотіть від земних судів дістали належну кару, коли мовчить вже небесний суддя?

Нічого подібного!

“Святі” вбійники досі спокійно гуляють по вулицях Лондону й своє кріаве золото пропивають враз з фабрикантами й власниками варстатів.

Таким то у всій своїй красі с отці духовні.

В слідуючому розділі розповім, як вони вбивали не лише тіло але й душу народу, як знущалися над його довірям і темнотою.

---

#### IV. РОЗДІЛ.

#### З ЧОГО РОБЛЯТЬ МОЩІ?

Релігія опянює й присипляє  
карід...

К. Маркс.

Царська влада — це влада попів, фабрикантів і поміщиків. Тільки насильством, тільки народною темнотою й обманом вона трималась стільки віків, гноблючи міліони селян і робітників. Лише через попівську ризу працюючі не могли досі пізнати, хто їм справжній приятель а хто воріг. Кадильний дим застеловав перед біднотою світло правди, загороджував шлях до визволення й щастя.

Аж велика Жовтнева революція розвіяла в Росії цей дим, аж Совітська влада зняла полулу з очей народу, позбавила отців духовних легкої наживи й богатих доходів, прогнала їх зі шкіл і, нарепшті, постановила всенародно обманщикам виказати брехню, постановила на свіжу воду пустити

всі попівські махінації та злочини супроти народу. В тій меті всюди приступили до відчинення "нетлінних" мощів святих угодників.

Але піп та чернець хитріші від самого дідька; тому відчинення мощів треба було урядити так, аби попи самі визнали своєї обмані, і щоби народ на власні очі переконався, що находитися в гробівцях замість "нетлінних" тіл святих мучеників. Тому про призначене відчинення широко повідомлялося дооколичне населення і звичайно, в назначений час, до монастиря або храму напливали величезні маси селян, робітників і червоноармійців. Окрім того на відчинення запрещувано совітських представників, уповноважених ріжких організацій та інституцій а також строго наказано, аби при цім всім були присутнimi місцевi попи й чепцi. — хай потішаться ділом своїх рук та хай перед всім народом відчувають свою ганьбу та пониження.

А саме відчинення по наказу Совітської влади всюди переводили головнi обманщики, себто, епископи, архимандрити, митрополити, наставники монастирів та іншi князi церкви.

Серед таких умовин отцям духовним вже не було куди діватися та довелося всенародно дати собі по лицi та виказати нечукану подлість всієї чорної зграї.

В пам'яті віруючих великим і славним був монастир Тройце-Сергієва лавра. З ріжких кінців безмежної російської імперії напливали

сюди прочани. несли свій смуток та турботи, свої болі й муки.

Ходили чоковіки й жінки, ходили старці й старухи, безперервною лавою тягнулися недужі й бідняки, приважено дітей-немовлят — всі йшли з поклоном до мурів старинного монастиря.

Богомільці несли останні шаги на свічки, на оліву, на святу воду, на службу божу за здоров'я або упокій душі, на сповідь або причастя.

Шаги перекидались в карбованці, карбованці в сотки, тисячки — в міліони, а монастир скоро замиготів дорогоцінним камінням, заблестів сріблом і золотом, наповнився незвичайною розкішшю й величністю.

І за ці самі кошійки таксамо пішило й по богочаки розжилися Ченці Сергійські лаври, вічно товетопузі, вічно ситі та пяні.

І за ці самі народні мідяки отець архимандрит обливався в парні дорогим впном, вистелюючи підлогу пахучими травами й араматним зіллям.

Щож тягнуло народ до Тройце-Сергієвської лаври? Чим заманювали бідних селян і робітників довгогриві виродки?

Кому несли страдаючі й убогі свої гроши, свої болі й терпіння?

В цьому монастирю перед сотками літ підприємчі ві ченці “вийшли” нетлінні мощі св. Сергія.

До цих саме мощів ходили темні маси, бо пошиї їх впевняли, що мощі Сергія цілюще помагають на всякі недуги та терпіння, помагають у всіх життєвих труднощах та невдачах, лічать всяку неміч.

Нарід вірив безумовно свято й через сотки літ безустанно ходив на поклони...

Але щож оказалось там, в знаменитому гробівцю, де як впевняли ченці, лежало нетлінне тіло св. Сергія?

А ось, послухайте, який вислід відчинки.

На розпорядження сергієвського Світу при величезному напливові народу, в присутності всіх ченців лаври й лікарів приступлено до відчинення мощів 11-го квітня 1919 року.

Відчинку переводив сромонах Йона та ігумен Ананій.

Ось точний випіс з протоколу оглядин, що був надрукований в ч. 82 "Правди" та богато інших чисописах.

Предсідатель сергієвського Виконкому пропонує духовенству забератися до відчинки.

Сромонах Йона зачинає відчинювання. Знимас з голови покров, зелений, блакитний, чорний, темно-синій, малій покров, чорно-бархатний. В погах — чорна лента і пояс з френзлями. Все це Йона складає на поперечі в ногах.

Накриває всі шліті золотом і сріблом, з хрестиками. Відко контури, нагадуючі людське тіло, вузкою лентою перевязане на висоті груди і в колінах.

Сромонах Йона враз з ігуменом Ананієм виймає фігуру... Фігура — в блакитному, голова — в чорному. З голови знимають шапочку, в ній стяжка фіолетова й блакитна.

Сромонах Йона розпорює ножицями суконний голубий мішок. З боку вийняв вату, розпорює шви,

фігура стає плоскою — обему на чотири пальці, здіймає розпорений голубий мішок, під яким показується напівзітліла тканина сіро-бронзової барви. Здолу — кора. По стягненню з голови шапочки видно людський череп. Коло черепа з правого боку видно першу кістку стовбу хребетного. Йона піднимася спопелілу тканину. Долішня щока відпала, в ній 7 зубів. На ліво від черепу лежать дві горлові кістки. Розвертають одяг, весь передіжений міллю. Відко осібні кістки стовбу кребетного, кости бедряні, малі кістки з ніг, напів спорохнявілі.

Все оглядають також доктори.

Загальні враження скелета що псувався 500 літ.

Доктор Попов піднявши череп виявив знього завинене в провощений палір волосся русько-рудоватого відтінку, без сивини. Він збирася масу мертвої молі та показує присутнім.

Доктор Гвордиковський каже, що від передніх плечей залишились відосібнені зітлі частини. Все розсипалося.

Всюди маса мертвої молі, мотильків, гусільниць.

В околиці грудної клітки в безладдю лежать кости рамені.

Товариш Шатагін відчитує цей протокол всім присутнім.

Ніхто не перечить.

Під протоколом більше чим 50 підписів, підпис секретаря сергієвського Виконкому Шатагіна.

Отже замість нетлінного тіла

найдено самі кости, та й вони розвалені, зіджені міллю — спорохнявілі, повні пороху й гусільниць.

Волосся найдено не на голові, а в середині черепу, завинені в папір. Як воно туди дісталося? Очевидно, що ченці часом зазиралі до мощів, робили необхідний ремонт, аби не затратилася форма тіла. Це доказує також найдена вата.

А дуже нетлінне тіло?

Де це чудо боже?

Його немає і не було.

Його вчинили, аби до монастиря привели міліони віруючих, аби міліони шісток пересипати з їх кишені в кишені товстих чорноризців, наших молителів та заступників перед богом.

Комуж через 500 літ поклонялися віруючі під видом Сергія радонежського?

Своїй власній глупоті та довірчivості.

Ще не менш зворушуючий вислід дала відчінка не менш знаменитих на Русі мощів Тихона Задонського в Задонському монастирі.

Однак ченці спершу протестували й публично заявили, що нетліність мощів Тихона задонського сконстатована чепцями та спеціальною комісією в 1861 році, а тому вони зайвою уважають нову контролю.

Але тим брехунам ніхто не повірив, бо всі знали з певністю, що піяких мощів бути не може, а тому відчінка відбулася єромонахом Іннокентієм при такім самім напливі народу.

Тому що вислід оглядин виявив понад всяких

сподіванки, то я вважаю за відповідне навести також в цьому разі точній протокол відчинки.

Гіромонах здіймив мітру і всі присутні побачили щось подібне до забандажованої голови. Розпороли повязки, яких було кілька рядів і під останньою з них побачили вату. Під ватою нашли звичайний людський череп, нашів спорохлявілій, який розпався при діткенню до нього (але слухайте далі).

Коли з ноги здіймлено покривало, то найдено: спершу сандали, під ним — білі шовкові панчохи, даліше — жіночий чорний черевик з матрії (от як святій!) штучно припасований до стопи, і, нарешті, показалася сама нога... з картону барви подібної до тіла, зшитого білим ниткам. В середині картону оказалася вата, навіть не найдено і костій. Замість бедрів — також картон, набитий ватою, серед якої були частини кости.

Тулів складався з вати, останків костій і ганчірок, повязаних стяжками.

Руки зроблені як і ноги з картону, набитого ватою, але на одній руці була рукавичка а в картоні другої рука — кілька кісточок.

Всі складові частини мощів: кости, вата, шмати, картон були старанно зібрани і відфотографовані.

Спідню частину домовини також перешукано і в ній найдено свіжі стружки (тоненькі відпадки з допшки під час геблювання). Ченці змагалися перешкодити відчинці (зняв кіт, чиє мясо зів). Один

з них свічкою підпалив частину “внутрішності” — вати, якої згоріло приблизно один фунт.

Відкриття обману “отців духовних” викликало в місті велике враження.

Коло монастиря натовпилася величезна черга мешканців міста, що спішили на оглядини тих ганчірок, які цілували цілими століттями і від яких ждали “чуда”.

Такі-то мощі Тихона задонського, яких нетліність стверджена в 1861 році осібною комісією.

Немов на глум віруючому народови ченці вбрали цього “святого” в шовкові панчохи, одну рукавичку і дамський черевичок. А весь святий оказался виключно з картону, вати і шмат.

Немає нічого дивного, що зловлені на ошуканстві монахи хотіли підпалити свої мощі.

А як дісталися туди свіжі стружки? Очевидно, що і Тихона задонського частенько репарували: підновляли духовні майстри.

Коли селяни на власні очі побачили таке “чудо в решеті”, то відразу охолоділи до святця, та зненавиділи ченців і попів. Так, очевидець-селянин пише в Самарському часописі: “Ми, селяни, надаємо велику вагу до всякого роду “чуд”, “мощів” і домовин. Пора нам вже проторти очі, а попів випровадити на свіжу воду”.

Він має рацію, бо працюючим вже давно пора проторти засліплені очі та раз на завсіди кинути попівські нісенітниці й казки. Зрештою, завдяки Совітській владі, тепер і самим “батюшкам” доводиться проти свого бажання займатися “протиранням очей”.

В місті Муромі 7. лютня 1919 відчинено мощі, святих богоірних князів Константина і чад його — Михайла й Федора, що находилися в Благовіщенському мужеському монастирю.

Показалося, що вони все три були, як і Тихон задонський, не зле запітими фігурами з ганчірок, вати, та іншого дрантя, з додатком гнилих костей та знищених черепів.

Впрочім відносно цих святів якийсь “благочестивий” чернець допустився пікантної вольності: на дні домовини, під головами фігур, з лівого боку найдено кістяну брошику з написом: “Шура”.

От тобі й на! В мужеському монастирю, в святій домовині трох святих пайшлася жіноча брошка з мілім написом — “Шура”. Треба припускати, що ці мощі реперував не майстер, а молодий челядник і в розсіяності впустив в домовину даруночок своєї коханої.

Бідні богомольці; часом доводиться їм поклонитися бог зна чому: і ваті, і шматам і жіночим черевикам, і рукавичкам, а тут ще й брошка з “Шурою” підлізла!

Але на цьому не кінець знущанням над віруючими.

При відчиненні мощів Ніла Столобенського (в монастирю Остапковського повіту) найдено “за й в і” кости, посыпані якимось живтим порошком, багацько вати і... на дні домовини мідні й срібні монети.

З цього виходить, що для цих мощів взято

перший ліпшій скелет, захваливши також кости сусідніх мерців.

Ченці добре знали, що з домовину все одне ніхто не посміє заглянути, бо це було найгостріше заборонено, а також епископ Олексій писав, що навіть він — голова церкви — не зважується глядіти в домовину, де спочивають мощі святих угодників".

Виходячи правдоюдібно з тих самих міркувань, ченці зі святого Ніла Стоболенського зробили гаманець на гроши. При відчиненню цього "гаманця" було присутніх близько 500 народу і треба припустити, що ченцям попало і в хвіст і в гриву.

Такі самі нетлінні мощі найдено також в Сузdalській катедральній церкві, при чому святий епископ Йоан і Федір оказалися в нових домовинах, що ще ніколи не були в землі. Входить, що й тут робота недавніх днів.

Цю дивну обставину можна пояснити ще й тим, що забобонні богомольці, а головно старушки-богомолки, частенько клякаючи коло мощів непомітно відкупували "на памятку" крайчик святого гробу, вважаючи його талісманом проти всяких недуг, а особливо проти болю зубів.

Річ зрозуміла, що такого роду "позгризані" домовини доводилося або ремонтувати або підмінювати новими, бо в противному разі за кілька сот літ нічого з них не залишилось.

При відчиненню мощів св. Митрофона найдено окрім звичайних ганчірок, вати й гнилих костей також бавовняний мішок, набитий ріжним сміттям.

8. лютня 1919 відчинено в Калазині, Тверській губернії, мощі Макарія в Троїцькому монастирю,

також при величезному напливі народу й духовенства.

Окрім ріжних костій і 5 фунтів вати найдено в домовині "ріжних" монет мідяних 115 штук, зломаний жовток, гудзик, хрестик, маленький цьвочок, шилька, дві срюбки, п'ять кусників ладану, чотири перли, сушені груша, френзель з хустки, пів фунта бобкового листя (бракує лише перцю, а тоді варі росіл), дві шапочки до спання та чотири пригорщі гиблівок"... Коротко кажучи з домовини Макарія вийшла якась скриня для сміття, куди "бистроумні" монахи "набожно" кидали всяке дрантя й непотрібні дрібязки.

3. квітня в Новгороді, в Софійській катедрі відчилено цілий ряд мощів, а між іншим також мощі князя Володимира.

Комісія відкрила в домовині купу чорних костій, ганчірок, потерюхи і череп, розколений на дві половини. Грудль не має нічого спільногого з людським скелетом. На костях долішньої кінчини — останки чобіт машинового виробу (себто такі, яких не могло бути в часах кн. Володимира).

В купі потерюхи видко гусінці засохлих червів.

В цьому випадку також, як бачите, цікава новина — чоботи машинового виробу і грудня клітка, взята з якогось звіряті.

Ось і маєте святого кн. Володимира!

Такими були також мощі св. Олександра свир-

ського (в Олонецькім повіті). В домовині відкрито просту воскову куклу, зате в церкві на поді відкрито 30 пудів срібла (1 пуд = 40 фунтів), а під час трусу в мешканню преосвященого отця архимандрита найдено любовні письма, в яких кличе якусь Аниличку, аби прийшла до нього вечером в 8-ї годині, бовін нудиться.

Як бачите, в ченців навіть воскові кукли приносять добрий дохід, так що отці святі з ситості нудяться, та для "увеселення гріховного" запрошують до себе ріжих Аниличок та інших "угодниць", не зважаючи на те, що давали обіт невинності й безженнosti.

В Новоторжську "в домовині Єфремія" свята братія оберігала пугало з вати, якому на поклони зліталися віруючі.

Штучно зроблене пугало робило враження лежачого в домовині чоловіка, одягненого в люксусовий шовковий "костюм" та в кокетливо визираючі черевички.

Все дуже просто: там кукла з воску, тут пугало з вати. Забавніш штукарі ці отці духовні!

Однаке ще простіше поступили ченці Жабинського монастиря. При відчиненню мощів в трумні св. Макарія жабинського не найдено нічого окрім павутиння, павуків і мокриць.

І слушно, ніби на віцо трудитися, коли нарід і так повірить, бо голова йому так добре заморочена, що він і мокрицю прийме за нетлінне тіло.

Кажуть, що цей монастир також не бідний,

значить, що також мокриці з павуками становлять дохідну статтю для підприємчих монахів.

Але найбільше чудернацькими є "мощі" в місті Великому Устюгу, в Веркольському чоловічому монастирю — є це мощі верколльського чудотворця Артемія.

Відчинка відбулася 20. грудня 1918 року.

При відчинці мощів найдено в домовині ось що:

"Трумна була розділена на три частини, а в них: в першій лежала вата, в другій — ріжна попівська-церковна одіж, а в третій — невеличка червона скриночка, що була перевязана шнурком і запечатана ляком з печаткою Верколльського монастиря. При відчиненню цієї скриночки найдено таке: звичайні вугілля, перерізані від цьвоки і дрібна цегла.

Важко відумати щось більше цинічне й безсороюче, ніж таку наругу над міlionами віруючих простаків.

У всіх зашивках замість нетлінного тіла, побіч всякого дрантя, находилися хоть останки гнилих костій а тут попи навіть і "форми" не зберегли. — ввійде, мовляв, цегла за мощі...

І справді уходило сотки літ і лише власті селян і робітників поставила кінець такому знущанню.

Не дивниця, що відкриття "цегли й цьвоків" зробило на присутніх потрясаюче враження, а навіть деякі ченці налякалися та завстидалися за діла своїх рук.

Часопис доносить, що декотрі ченці.

присутні при відкриттю "мощів" чудотворця Артемія таки на місці зняли з себе монастирський зодяг і кинувши його в кутик церкви казали: "Годі вже нас дурити". Ці монахи вийшли з церкви та стали громадянам прохати, аби їм обстригли волосся, щой зроблено".

Один чернець приніс машинку, якою його таки зараз обстриженено.

При відчиненні моців — пипе часопис дальше — присутніми були громадяни з місцевого населення, які не зважаючи на свою релігійність, висловлювали своє обурення неприличними словами говорячи: ось як ці... довговолосі нас обдурювали та гропні вициганювали".

А коли якась мужичка побачила, що найдено замість моців, то сказала: "А я дурна, минулого року, коли підходила до моців, то вся аж тримтіла і навіть боялася близько підступити, бо думала, що в домовині дійсно лежить святий, а тут, диви, якого дрантя наложенено".

В такім самім порядку відкрито всі моці, що находилися в межах Слов'янської Росії і ніде не було навіть ознак нетлінного тіла: всюди гнилі кости, вата, картон, воскові кукли, гарнірки, гиблівки, гроші, цегла та ріжне сміття.

Способи, за поміччу яких поприйченці виступали з нас гропі та сіяли забобони не обмежуються, як відомо на самі лише моці.

Вони видумували також всякі можливі частини, ладанки, свячені річки, мироносні голови, без-

межні голови, безмежну кількість так званих “явленіх” чудотворних образів і т. д.

Ці образи “явилися” нашим святым пістникам то в найближчому лісі під корчес, то в капличці, та в криниці, то коло бючого джерела і т. п.; словом, хітре “отці” знали, що робили. І тепер мало що не в кожному монастирі й церкві є свій чудотворний образ, а головно богородиця широко розповсюднена.

В Смоленську є смоленська богородиця, в Казані — казанська, в Москві іверська, котра, як відомо, приносила митрополитові щорічно 45 тисяч карбованців доходу.

Дальше в київській церкві Андрія Первозванного показують віруючим дерев'яний хрест, якого ніби то ветромив на київській горі сам апостол, хоча він в Київі ніколи не був.

На основі слів старецького дяка тільки в часі його служби перемінено хрест три рази, бо богомільці вірячи в чудесну силу хреста і цілуючи його, відгризали куски дерева й забирали собі “на памятку”. Таким чином два хрести зовсім згризено богомільцями.

Темний народ навіть не підозрівав, що всі ці чудесні речі робили попи й ченці, що вони самі навмисно підкидали образи для побільшення доходів своїх.

Такі то мерзенні висліди попівської механіки, такі то святі чудодії, мученики і ріжні святоності, яким через цілі віки поклонялася одурманена темнота.

А куди ж ділнється чуда? Де вилічення недуг і вигонення бісів? Ви мабуть самі арозумісте, що те

сміття, яке лежить зашите в домовинах, не могло діяти ніяких “чуд”, окрім доходів для попів.

Дійсно рацію мав наш великий вчений Карло Маркас, який сказав, що “релігія народ за паморочуює й присипляє”.

Ми і в сути річи немов переспали тисячу літ іншими і лише тепер збудилися, і лише тепер нараз спостерегли... які то з нас дурні були...

В наступному розділі поглянемо, як мається річ в “освіченні” Європі і як там натягають нашого брата.

Наперед можу сказати — не погано.

---

#### V. РОЗДІЛ.

### ЯК КАТОЛИЦЬКІ ПОПИ Й ЧЕРЦІ ПРОДАВАЛИ ХРИСТА, БОГОМАТІР І СВЯТИХ УГОДНИКІВ.

Стриження — десять,  
Голення — п'ять.

Голірська вивіска.

На декотрих храмах можемо подібати парадний напис: “Дом мой — домом молитви наречеться”.

Але коли згадати, що діється в цих храмах, коли згадати роботу попів та черців, то вказаний напис може лише образити віруючих, бо він далеко не підходить під дійсність.

Значно більше відповідалоб правді, коли б по-

ставили всюда красномовні голярські вивіски: "Стриження — 10, голення — 5".

І в самій суті наймиліші заняття попів і черців — це "стриження-голення", при чому вони стрижуть і голять не тільки наївних відпустників, але й самого Христа, і святих, і всіх, хто попаде під руки.

Своїми голярськими нахилами особливо славилася й славиться до нині християнська католицька церква.

Не зважаючи на те, що Європа буцімто й пуступовіща від Росії, забобони й там міцно тримаються в народних сподах, а головно між старцями й жіноцтвом; і там десятки тисяч замотеличених людей все ще ходять до монастирів і храмів з одушевленням слухають підфарбованої брехні ксьондзів та патерів, радо ліжуть їх товеті руки, не підохріваючи, що це руки — зрадників і дурисвітів.

І в Європі також, як і в Росії, католицькі попи й черці повідчинали безліч мощів, що мають в собі чудесну силу: одні мощі славяться своєю здатністю лічити раки, другі чудово помагають проти горячкі й болю зубів, треті прикрасно сповняють ролю свахи, спричиняючися до щасливих одружень, інші — поспілають щасливі роди і так без кінця.

Також там, в погоні за наживою, кожен монастир і місточко вистарали собі свої власні мощі, явлені образи та іншу благодать.

До наших часів католицька церква самих лише святих начислює в своїому лоні більше ніж 25 тисяч!

Здається вповні достаточна кількість, аби за-

спокоти найбільше жадібні апетити, але народна пословиця недаром каже, що “руки в попа загрібуєші, очі завидуєші”.

Ми вже з практики знаємо, що найдохіднішими с ті святі, котрі притягають найбільшу кількість богоільців а тим самим і їхніх шісток.

Завдяки таким святым незвичайно богатіли монастири й храми, а рівночасно товстіли попи з чернцями — так було в Росії, так було й в завшій веюда.

В середньовіччю, коли-то католицька церква вже добре набила кишенні експлуатуючи темні маси, тодіто погоня за знаменитими й дохідними мощами була занадто отвертою та безличною.

В ріжних містах Європи гільки й діла, що являється “якінебудь” мощі, і бідний папа ледвищівав видавати дозволи на їх відкриття.

В решті-решт Христос памістник мабудь зовсім цомікитив і, махнувши рукою, вдавав дозволи без піякої рахуби, не записуючи в “інвентар”.

Відсутність “бухгалтерії” довела до того, що вийшла явна дурниця: в ріжних кінцях католицького світу, в богатих містах, жадібні ченці повиннали мощі одних і тих самих “зnamenitix” святих.

Мощі Юрія Побідоносця, пр. як дуже популярного святого, винайшлися в 30 ріжних містах. При чому кожне місто вважає, що “справжні” мощі тут, а не в другім місті.

Іоан Хреститель також ревно почитуваний віруючими, а тому Його голова з'явилася

в 10 місцях, і всюди, розуміється, "сама справжня".

Бідний Іван Хреститель! За життя був людиною як всі, а по смерті хитрі католики наділили його, мов смока, — десятьма головами.

Ще більше диво трапилося зі св. Анною, в якої в різних монастирях і храмах "внайдено" 2 туловища, 8 голов і 6 рук.

Це вже зовсім до нічого не подібне.

Але "найдивніше" вийшла, здається, історія з Андрієм Первозваним. У цього оказалось 5 туловів, 6 голов і 17 рук, значить йому причленено зайвих чотири тулови, п'ять голов та п'ятьнадцять рук.

Треба принускати, що мощі це дорбе дійна корова.

Св. Антонія отці духовні обробили і на 4 тулови винайшли лише одну голову.

І навпаки, св. Олену винагородили одною зайвою головою: у неї на 4 тулови зявилось 5 голов.

Св. Панкрат, як Юрій, в комплєті зявився в 30 монастирях і храмах.

Таких дивних див начислено велику масу, але на щастя попів та ченців ці дивоглядні таблиці невідомі ще широким верствам трудового населення, яке дальше вірить, що "все і всюда справжнє".

На скільки деякі богомольці стратили здатність над чим небудь застановлятися, це видно з анекдотичного випадку, переданого одним письменником.

Один старий богомолець цілуочи голову Івана Хрестителя з задоволенням завважав: "Слава тобі Господи, невжеж я цілу ю восьму голову Івана Хрестителя".

Бідний старик і недоглупався, що святі були такими одноголовими, як і він. Якісь показують, то значить, цілуї і баста, а це вже діло боже, кому приклести зайву голову.

На почві поділу дохідних моців в своєму часі між ріжними монастирями й храмами відбувалася беззоромна торговля, суперечки й сварки лайліві.

Всі такі пікантні справи йшли на розгляд дотичних духовних судів, при чому обі позиваючи себе сторонні під присягою впевнюювали, що такий то святий спершу у них "появився", а вже опісля і ті "винаїшли". В свою чергу обвинувачені в підробці доказували навпаки, що моці спершу в них опинилися, а обвинувачі виклили їх доперва тоді, коли побачили, на скільки вони дійні і т. д.

Ця нас. розуміється, ніякого не має значення та обставина, який вирок видавав суд, але вже сам факт таких попівських справок доказує, що також в католицькій церкві не все гаразд, як і в Росії.

Торг ріжними святыми реліквіями й предметами власної роботи також широко практикувався і практикується тепер католицькими попами й ченцями.

Наприклад, в богатих містах і селах показують нам — дуракам — ті самі цвоки, якими майже перед двома тисячами літ роспятий був Христос. Всі добре знають (зрештою видко з образу), що для роспяття Христа вжито чотири цвоки.

ки, між тим попи й ченці найшли їх більше 200 штук.

Коли отці духовні своєго Христа прибили двома сотками штук, то насувається питання, як за великий був хрест і самий Христос?

Зрештою, вони й тут не стратили голови і всюда “відкрили” “куски животворного хреста Господнього”, то є того самого, на котрому розпятий був Ісус попівськими цвоками.

Релігійний реформатор Кальвін впевнює, що католицькі попи та монахи нарobili стільки цих “справжніх” кусників, що ними вверх можна навитажити цілий пароплав.

Окрім того підприємчиві католики доглупалися навіть спіймати віддих (дуновені) Христа і показують його в осібних скриночках в монастирях і храмах.

Вершок безглуздя! Як це по сотках літ від смерти Христа добувати його власний віддих та ще закорковувати в скриночку?

Треба мати дійсну капустяну голову, аби повірити в таку нісенітницю, а однаке люде вірять.

Не меншу нісенітницю уявляє собою “египетська тьма”, яку ті самі попи показують наївним богомольцям, але цим разом вже не в скриноці, а в пляшиці...

І це травлять...

З неменшим успіхом католицькі попи спекулювали також з Богородицею. Під час хрестоносних походів всюди продавали “краплю молока св. діви”.

Десятки тисяч замотилічених жовнірів-хре-

стоносців часом за останній шаг купували цю "краплю", бо духовенство впевняло їх, що вона від всіх ран та недуг.

Важко уявити собі, яку пезмірну кількість і на яку суму продано цих чудесних крапель довгоночним спекулянтам, але той сам Кальвін твердить, що "наколиб присвята діва була найбільше дійною коровою, то й тоді в неї не вистарчалоб молока для такої широкої торговлі"...

Опісля виказалося, що ці краплі молока виготовлялися зі спеціального вапна білої молочної барви.

Даліше, в богатих місцях досі показують покривало пресвятої богородиці, що також якимось "чудом" дісталася до рук жадібних ченців.

Не забуттій також апостол Петро.

В богатих храмах є піматки з вітрил того самого човна, на котрім Петро перепливав озеро під час бурі і мало що не втопився, коли з нього вийшов на зустріч Христос.

Вкінці цинізм духовенства дійшов до того, що в деяких європейських монастирях зачали показувати віруючим Христову залупу та частину місячки св. діви.

Одним словом ріжноманітність способів, за поміччу яких духовенство витягало народний гріш, не піддається навіть приближній рахубі, а нераз і не два доходить до прямого знущання над своїм безчисленним стадом. Так напр. в одному монастирю, аби приманити чим більше грошевитих дурнів, то ченці показували на камени слід від чортового копита. Можна не сомніватися, що

старушки богомолки не раз “цілували” це копитце наївно припускаючи, що в домі божім все є святым. Зрештою, коли припустити на мінуту, що чорт дійсно існує, то він наївно дуже радо загощує в монастирі й храму, бо кращих товаришів ніж попи й ченці йому ніде не найти. Щож тут дивного, коли він і ляг горілиць на камінь (а ченцеви цього тільки й треба — він не гордить і дітком, лише би дохід давав)?

В наслідок дивоглядних банкетів і розтрат, чим католицьке духовенство вілзначалося пе гірш православного, йому не вистачало ніяких грошей і за всякий раз треба було видумувати все нові а нові доходи.

При кінці середновічча з благословення Христового німісника попи й ченці вхопилися до зовсім неправдоподібної спекуляції народними забобонами таким чином, що в широкий оборот пустили і пд у л'гечії (індулг'єнціями називалися спеціальні грамоти від папи з відпущених гріхів).

По всіх містах і селах ченці цілими міхами розвозили ці грамоти і мов оселедців продавали на базарах, на великих пляжах, інчастів всеможливих свят і всюда, де купчиває нарід.

Кожна грамота або по просту контракт заключав в собі відпущення якогось гріха, і чим важкішим був гріх, тим дорожче коштувала грамота.

Папа Йоан XII усталив навіть осібну таксу за відпущення гріхів, подібно як совітські харч-відділи усталюють тверді ціни на хліб і бульбу.

Ось витяг з цієї попівської такси:

1. Наколи духовна особа загрішить тілесно з черницею, або первою сестрою своєю, кревнячкою,

або хрестиницею, або нарешті з будь якою іншою жінкою — то винний отримає відпущення свого гріха, коли заплатить 67 ліврів 12 су (один лівр = 25 копійок сріблом!).

2. Священик, що здер з дівчини невинність, платить 2 ліври 8 су.

3. Всякий розкошолюбний гріх, поповнений світською особою, буде відпущенний за 27 ліврів 1 су; за полові знаснин з ріднячкою підвищується на 4 ліври.

4. Відпущення гріха і визвол від всякого переслідування за крадіж, грабіж або підпал, коштуватиме винних 131 лівр і 7 су.

5. Відпуст простого вбивства, поповненого на звичайною людиною, коштує 15 ліврів 4 су і 3 шелоги. Наколи вбийник убив кілька людей в один день — то грошова кара не підвищується і т. д.

Коротко кажучи, відпущення всякого роду гріхів та злочинів коштувало дешевше ніж замерзла бульба або ріпа.

Купивши відповідне удостовірення всякий міг, значить, убивати і рабувати кілько влізе, не боячись ні бога, ні чорта, бо сам папа згорі відпустив гріхи.

Тогочасні темні маси мілонами купували ті чудодійні грамоти а через те приносили папі та всьому духовенству безліч хабарів.

А вивід з цього такий: католицькі попи й ченці так само як і православні весь час темному народові забивають баки, весь час без найменшого встиду його обдирають, торгуючи богом, святыми мучениками, молоком діви, коштами чорта й іншими нісенітницями.

Мабуть ви вже давно самі дійшли до того, що також католицька церква як і православна ніяких неулягаючих зіпсувань мощів не має, а творить по прикладі наших майстрів — звати й воську.

Коли стрімголов злетять буржуазні правительства Європи, а працюючі всюди возьмуть владу в свої руки, тоді і там розпотрошуть всі пошівські опугала та напевно найдутися річи, не менш цікаві чим в Росії.

Але ви може спітасте — а щож життя святих? Неважж і тут ошука? Невже всі мученики й чудотворці — видумані цопами?

А в відповідь вас запитаю — хто видумав, хто написав сотки тисяч повістей, романів, казок, байок та інше? Написали звичайні люди: письменники, поети, байкарі т. і.

Точнісінько так само житія святих видумані й написані ченцями.

Що торкається християнських ученіків, то такі, розуміється, в дійсності були під час переслідувань християн, але щебільше мучеників пізворила християнська церква, яка на кострах спалила міліони людей. Чому ж попи не проголосили їх святими?

Часто святих християнська церква перебрала від погані.

Це сталося тоді, коли християнську церкву перестали переслідувати і римське правительство християнську церкву зробило пануючою.

Однаке помимо суворих наказів правительства та переслідувань католицького духовенства римсь-

кий народ ще через довгий час залишався поганським і далі вперто поклонявся своїм мармірним бронзовим богам.

Певно, що ця обставина не подобалася попам і ченцям, бо не було кого стригти і в церковній касі була порожнеча.

Довго думали святі отці як би затягнути в свій склеп виертих поганців і нарешті видумали: "якщо народ не йде без своїх ідолів в Христову віру, то значить, що й їх треба перетягнути в монастирі й церкви".

Але як втяти таку штуку, аби й Христа не образити, тай поганців натягнути?

А дуже просто: багатьох, найбільше почитуваних поганських богів пони оголосили святыми, та зачислили в штати християнської церкви, а всіх дрібних божепіять "назвали" нечистими духами й відправили в пекло.

І добре і дешево....

За своїми любими богами — ідолами народ потоком хлюнув в монастирі й храми і, вже не без того, поніс попам і ченцям свої трудові гроші, а ім цього й треба було.

Аби поганці не пізнали ріжниці своїми давнішими богами а теперішніми святими, то католицька церква завела їх свята в ті самі дні, як це було й у поганців; характер свят а також їх спеціальності залишили по давному.

Давніще занедужавши, поганець стрімголов летів до жреця й приносив жертву ідолові, а тепер він також летів, але вже до попа, та приносип дари відносному святому.

Одним з найпопулярніших поганських богів був Бакхус — бог вина й весілля.

Католицька церква перехрестила його на св. Діопізія, і народ святкує цього святого так само буйно, п'яно й весело, як давніще святкував Бакхуса.

Прегарний бог — опікун черед і пастухів — Гермес був зачисленим під ім'ям св. Гермеса. В цьому разі навіть неуважали за потрібне змінити ім'я.

Народ-погани, що по літочому відносився до всього просто і природно, деколи, на наш погляд, мав досить дивних богів. Так він дуже ревно поклонявся опікунови родів — б о г о в и Ф а л л о с о в и, то є малюнкови дітородних органів.

Католицька церква також цього (дохідного) бога приймila в своє лоно під іменем св. Футтана.

Не менш цікавого “чудотворця” набуло духовенство в особі св. Геніфора. Будучи поганським богом він просто представляв собою ловецького пса, котрий, як каже легенда, несправедливо був вбитий своїм паном і який по смерті творив чуда (також моці!). Темні поганці товгою ходили на поклони ідолови-псови, і тому він удостоївся висвяти в святці християнської церкви.

Наколи християнство не поженувалося з пса зробити чудотворця, то про інших поганських богів нема що й балакати. Всі хочаб і мало а все таки дохідні боги були перехрещенні в всіх угодників а тепер віруючі християни поклоняються їм не гірші давніх поган.

У православних християн з цього боку справа

також не стойть чисто. Коли славяни були поганами, то вірили, що громом і блискавкою управляє грізний бог Перун, а тепер, як відомо, ці обовязки не погано виконує пророк Ілля. Давніше ми думали, що за порядком між худобою слідкує бог Велес, і оціляє нас переконали, що ці функції бог дочучив св. Власію. Одним словом, як у католиків так і в нас виовні вдалася перерібка поганських богів на святих.

До речі годиться завважити, що давні християни ніяких святих аї образів не визнавали, а всіх, що поклонялися статуям і фігурам, називали ідолопоклонниками.

Поклін образам заведено тільки по жорстокій та крівавій боротьбі. Так напр. за царя Льва III. (в Візантії), який вступив на трон 717 року, був виданий наказ: "образи" палити, а малюнки на стінах храмів і домів — зафарбувати". Але що це відбирало в пошів богато доходів, то вони обурилися, і в богатих місцях доводилося вживати зброї.

В 754 році вселенський собор (на якому було присутніх більше чим 300 єпископів) рішучо осудив образопоклонство. "Робити — така мова постанови собору — образи святих за поміччу матеріальних красок і барв — це діло безкорисне, даремне а навіть богу противне та діявольське" — треба старатися, аби святих наслідувати — ділами.

Так говорить собор, якого постанови зважаються божими вчинками під диктатом св. духа.

Однаке не зважаючи на те, слідуючий собор 787 року змінив постанови попереднього, назвавши його еретичним і передавши анatemі (зн. виклав-

ши) всіх противників образопочитання (образоборців).

Цей собор чинив також під диктатом зійшовшого св. духа.

Третій собор, скликаний імператором Львом V в 815 році, навпаки, передав анафемі образопочленників і весь собор з 787 року, бо сам імператор був образоборцем.

За царювання малолітнього Михайла III, за якого регенткою була Феодора, наказано було скликати новий собор, тому що регентка почтала образи.

Танцюючи під дудочку Феодори собор, що відбувся 842 року, знова передав анатемі всіх образоборців, склав список єпископів, що були на соборі 787 року, і постановлено їх передавати виключно в церквах щорічно в першу неділю великого посту. Це “торжество” стало називатися “празником православія”.

Всі чотири собори дійствуvalи іменем божим і себе взаємно проклинали. Питання — кого слухати? Чий дух святий сказав правду, а чий пампіктив? Догадуйтесь самі.

А що торкається святих угодників, то вони з'явилися доперва в 880-ім році по Р. Х.

Першої висвясти в святці доконав папа Адріян, якому потрібні були доходи. Значить, що більше чим вісімсот літ християни обходилися без святих, і тільки ненасичне попівство наробило їх для вигіднішого “стриження-голення” своїх “володілених чад”.

Коли я на закінчення спігаю вас — а чи самі попи й ченці вірять в бога і

святих його? — то ви напевно відповісте — пі, не вірять.

І слухно. Як же вони можуть вірити в святих, котрих самі намайстрували?

Як вони без репуту цілуватимуть образи, ко- знають, що це бувши ідоли?

Як вони віритимуть в чудодійні хрести й цьво- ки, коли вони в кузнях зроблені на їх замову?

Як учені поши можуть вірити в Христа, коли з історії релігії добре знають, що він був звичайним чоловіком — проповідником?

Іншо римський Павло Х. заявив, що “з непамятних часів одна річ ясна: казки про Ісуса Христа були нам завсіди ви- гідні”.

Коли голова церкви твердить, що легенда про Христа є байкою, то інше духовенство хіба може думати інакше?

Зрештою повна безвірність попів і ченців са- ма по собі ясна зі всього вище наведеного: їх бен- кети, розпуста, дивоглядна жадібність, певне зрад- ництво й паразитизм доказують цю думку.

“Вже в часах Христа духовенство визнача- лося цими мерзеними прикметами і в дідичність передало їх нашим “батюшкам”. Христос не раз демаскував попів говорячи: “Горе вам, книжники і фарисеї, лицеміри, що подобаете на мальовані до- зовини, які знадвірку виглядають гарними. а в се- редині повно костий мертвих і нечисті. Так і ви зовнішно видастесь людям праведними, а у внутрі повні лицеміря й неправди. “Хай зайде на вас вся кров праведна, пролита на землі. від крові Авеля

праведного до крові Захарії, якого ви вбили між храмом а жертвенником".

"Як ви можете творити добро, самі будучи злими?"

Виходить, що і перед тисячами літ духовенство вже славилося своїм лицемірством і неправдою, своєю здатністю зраджувати й обдурювати народ, здатністю до розпусті й злочинів.

Все це пригадує нам один народний анекдот, в якому передається бесіда селянина з попом на нашій мові ніч.

Селянин з докором промовляє до попа:

— Щож це ти, батюшко, нас учили не піячти, а сам нахлоцався так, що і слова "мама" не вимовиш?

Піп одвіча:

— А ви слухайте лише те, що я вам в церкви говорю, але прикладу з мене не беріть.

Звідсіля вивід: можна, значить, голосно провідувати Христа і ні на шаг в іншого не вірити; можна, значить, язиком молоти молитви, а в душі — злословити. Зі слізми звор'тчення можна в церкві промовляти до народу про муки й страждання, а дома злобно впевнівати довірливих дурників; можна, значить, кільки вліз витикати гріхи й проступки, а самому гуляти й бродити в розпусті за трох; можна, значить, з казальні з піною в роті грозити дідьками і богом, а самому батюшці преспокійно чхати на все і жерти вуджені рибки з пидиками, — як це й справді діється.

Так напр. дуже добрий та чобродійний священик Жан Мелс, що помер 1733 р. п'ятьдесят п'ять літів стариком, залишив по собі книгу-сповідь

в якій признається, що сам він в бога не вірив, а виконував "дурні церковні церемонії лише тому, що боявся карти".

Такі заяви від священиків православної церкви поступають тепер масами на ім'я Нар. Комісаріату Освіти.

Ось дій заявці, які я взяв з брошури С. К. Мініна "Релігія а комунізм":

**Заява перша.**

"Признаюся цілком, що ані бога, ані царства небесного не визнаю, тому що цього всього немає. У всьому не признавався перед народом тому, що не було чим годуватися.

Хоча й жаль мені було пароду, що ми, духовенство, його туманили, але підмовлятися було встидно.

**Свящ. Апросткіп".**

**Заява друга.**

"Отсім заявляю, що я звікаюся від несесія мною звання свяченого служника і взагалі від духовного звання, признаючи, що то, чого вчив — б лож, а шлях, яким я вів мирян — облуда, основана на пародії темноті й сліпоті, в імя особистої користі.

**Свящ. Леонід Колосов".**

З цих заяв видно, що попи з супокійним сучінням натягали народ — для свого черева, для доходів.

Таким чином зовсім ясно, що величезна

більшість попів та ченців, а головно вище духовенство, не вірить ні в бога, ні в чорта, ні в святих, ні в пекло; воно вірить лише в свою пе-настину утробу та поклоняється золотому бовванові.

Отже небо спорожніло: святих немас, чудодіїв немас, справжніх мощів не було, ніяких святощів нема — нічого немас. Все тілько видумка по-півська — “всю суста суста”.

— А дех бог? — Де Трійця?  
Про це в слідуючому розділі.

---

## VI. РОЗДІЛ.

### ЯК ЧОЛОВІК СОТВОРИВ БОГА.

Не бог сотворив чоловіка, а чоловік сотворив бога по своєму образу і подобію.

Чи бог є?

Чи дійсно існує той бог в трійці, якого висповідує хрестянська церква, якому курять ладаном, бути земні поклони, приносять дари, читають молитви, якого вихваляють і прославляють?

Чи є під землею пекло і на небі рай?

Чи є ангели й чорти?

Як ми знаємо, то самі черці й попи вже давно в це не вірють, давно не вірють всі образовані люди, а тепер і простолюдя вже зачинає розчаровувати-

ся в бозі; липе старики, старуїки та темне жіноцтво далі тримаються ще давнини й набожно слухають попівського базікання про кипячу смолу.

Цим більше світло знаття й грамотність пропи-кають в народні маси. тим скоріше зникне віра в церковного бога.

Це діється тому, що письменнику легче знайти правду, він скоріше доглупається й довідається з книг, як уряджений світ, як і чому з'явилися боги на землі, і як воши мінялися.

Ми вже знаємо, що святих створили попи й черні. А тепер спробуємо дійти до того, хто сотоврив самого бога.

Починаючи з найдавніщих часів життя людське змінялося, ступнєво але неблагодійно, притамано все нові а нові форми. Перед якими 500 роками життя в Росії було зовсім інше ніж тепер. Не було ні фабрик, ні варетатів, ні залізниць, ні пароплавів: люди не могли користуватися сплою пари й електрики, а про воздухоплави й підводні човни нема що навіть згадувати. Наколіб тодішній чоловік нараз воскрес та побачив такі чуда, то він з переляку знова спустив би духа і напевно сказав би, що то нечиста сила літає вповітря.

В тих часах і віра була не така. Славяни були ще паганами й вірили в грізного бога Перуна, в Ярилу, в домовиків, лісовиків, русалок, водяників і т. д. Приносили кріваві жертви та думали, що так і треба, що їх боги є справжніми богами, що їхні жреці — це посерединники між богами а людьми, що їх треба слухати та годувати своєю працею і т. д. Одним словом, за ці п'ятьсот літ в Росії перемінілося все життя так дуже, що чи давніх славян не

визнавали б своїми предками, а вони в нас не пізнати би своїх власних правнуків.

Так саме в цілому світі мінялося життя та вірування.

Чим далі сягнути в давнину, тим темнішим, голоднішим, більш одноманітним є людське життя і воно, нарешті, стає зовсім диким, нашів звірячим.

А перед багацько тисячами літ то люде не мали ніякого знаряддя, не мали ніякого поняття про письмо, не знали вогню й заліза а навіть балакали дуже кепсько, оперуючи двома трема десятками слів.

Всі харчі добували собі тільки за поміччу своїх сильних рук, бука та каміння.

Вони жили дрібними громадами або піакши сказавши — родинами, на чолі яких стояла жінкамама.

Ніякої власності, розуміється, тоді не знали і все, що вдалося їм роздобути, — ділили порівні та споживали.

Царів та владик також не було, а тому першіні люди були рівноправними й вільними від всякого впливу й утилії.

Таким був первісний комуністичний лад.

І саме в тих далеких і темних часах виникла вперше думка про надприродні ества, себто, про богів та духів.

Але чому ж вона виникла?

Та думка виринула тому, що дикун не розумів природи, не розумів багацько найпростіших явищ, не міг пояснити, що і як діється.

Не знов, чому бував дощ, грім, буря, недуга, смерть, сон, спека, морози і т. д. Все це випадалося для нього таємничим, надприродним — а пікколи страшним і грізним. Природа пригнітала темний ум людини своїми тайшами, часом його лякала та змушувала шукати причин певничайших явищ.

Але перш усього дикун діткнула смerte.

Убивши, напр. свого ворога з другої родини — він збентежено зуспінявся над трупом і так як дитина завдавав собі питання: “а чому убитий перестав рухатися? Чому він не кричить, не зліться?”

Дальше він завважував, що воріг вже не дихає, з його рота й носа вже більше не виходить “пара”, “повітря” або “віддих”...

В чим річ? Що сталося? І дикун рішав, що дихання кудись, значить, відлетіло, воно впішло з трупа, і, вислід з того такий, що труп не рухається... Отже це значить, що кожне тіло рухається й живе лише доти, доки не вилетів віддих або “дух”.

Коли “ дух ” в чоловіці — то він живий; впішов “ дух ” — то чоловік помирає...

Але куди ж бо відлітає з чоловіка цей “ дух ”?

Дикун пояснює це новим незрозумілім для нього фактом — спом.

Коли дикун побачив у сні убитого ним ворога цілім і неушкодженим, а може ще й бився з ним ще раз, то тоді він будиться і зі здивування протирає очі. “Що за оказія? — ворог убитий, а знов приходить до мене, знов я бився з ним”...

З переляку оглядається, шукає коварного ворога, але нікого не находить.

Куди ж він дівся? Яким чином?

Кілька разів бачивши такий сон темна людина нарешті рішася, що до неї ходить “дух” убитого. Той сам невидимий дух, що вилетів з трупа, а тепер ось вступається за нього й переслідує убийника...

Коротко кажучи, після рятування подібних прикладів, що повторялися з року в рік, первісні люди відтвердо констатують, що в сякою людину дух у хав перевуваючий в ній дух, котрий по смерті покинув трупа, однакож на далі обертається десь таки тут, поміж людьми, але лише не в підimoto для них.

Завдяки тим самим сном дикунні переконалися, що “духи” живуть як звичайні люди, значить, потягуються, буються, полюють на звірята і т. п.

З тієї причини, коли вмирали найближчі родичі дикуна, (мати, батько, дід), то він, розуміється змагався забезпечити їм життя на тамтім світі і лишав коло трупа одежду, страву, воду та все необхідне. А тому що первісно пектування про добробут рідині полягало головно на мамі, то зрозуміло, що “дух” помереної матері почіптувано особливо ревно і до нього частіше зверталася за поміччю й підтримкою.

Довгий час трупів не хоронено а залишувано в печерах або підвішувано на дерева, бо дикуни думали, що “духи” померлих жити дальше в своїй старій квартирі і у всяком разі часто навідувались до трупа. Існував навіть дикий обичай — зовсім природним способом годувати й напоювати трупа.

Так по раз перший установлюється обичай приносити жертви. Са-

мо собою розуміється, що дикуни давали в жертву "духам" предків те, чим самі кормилися. І коли існувало ще людойство, то також духів годували людським мясом.

Звідсіля походить обичай жертвоприносин у диких народів. Так, давні індійці в жертву своїм богам палили щорічно не менше тисячі людей. Коли зникло людойство, то тоді також богам замість людського мяса зачали приносити звірят, штахи, опісля хліб, мід, риць, свічки і т. п.

Як останок диких вірувань в глухих російських селян до нині ще збереглася віра в "домових духів", яких селяни нераз запрошують з собою при переносинах на нове мешкання.

Цю віру в "духів" під пишним сосом християнська церква зберегла до нашого часу. Попи впевнюють, що по смерти чоловіка вінходить з п'яного "душа" або "дух" та невпідимо відлітає або на небо або в пекло.

Точнісенько те саме думали дикуни, лише вони припускали що "дух" і даліше блукає по землі (тоді ще не було поняття ні про рай ні про пекло).

На могильних плитах досі ще пишуть:

"Господи прийми "дух" мій з мпром".

Ось бачіте, з як старої давнини дійшла до нас віра в "духів" або в "душі".

Відносно грубих, безпосередніх жертвоприносин для духа умерших, то в деяких племен вони збереглись і до наших днів. В Сибірі наприклад існують малі народи, які страву носять на могили. а нашитки виливають в дірочку, палічкою провер-

ченю на могильному горбічку. Менш-більш та-  
кий дикий обычай зберігся у православних христі-  
ян, котрі на великдень приносять своїм пібіщикам  
варені яйця та закопують їх на могилах рідняків  
(лише дірочки не достас).

Для первісного чоловіка не менш страшим  
і тасмним явищем була недуга.

Тепер кожен знає причини недуги і звичайно  
їде до лікаря лічитися.

А тоді захворівши дикий попадав в велике  
занепокоювання і ніяк не міг зрозуміти, що з ним  
сталося. Довкруги нікого немає, ніхто його не бс,  
а все тіло горить як вогонь, вивертає внутрішні-  
стями, колить в боках, гуде й лупає в голові, очі  
закриває туманом і валить його на землю.

В чим річ?

Хто звалив його? Хто його так мучить?

І темний чоловік відразу рішає, що в п'яго  
вліз якийсь невидимий, "злій дух",  
мабуть дух того самого ворога, якого він дубинкою  
вбив. Напевно він меється за вбивство.

Так виникає зародок вірп в  
"злих духів" або "дідьків".

Не лише в тих темних часах, але також знач-  
но пізніше люде дальше думали, що  
всі недуги насплає нечиста спла,  
а тому старался вигоняти її при помочі найдурні-  
ших заклинань, дикого танку, молитв, вкроплення  
святою водичкою і т. п.

Особливо страшною відавалася недуга — бі-  
снуватість, горячка, втрата розуму, епілепсія (па-  
дунка) і пр. Таких хворих так і називали "біснува-  
тими", припускаючи, що в них вліз біс.

Таке перекопання існувало також в часах Христа, а навіть в середновіччю. Самому Христові приписується здібність вигонити бісів. Так напр. згідно з сваїгелієм він з двох біснуватих вигнав зграю бісів, що влізли в стадо свиней. Свині також збіснувати і, кинувшись з завалу в море, потончилися.

При кінці XVI століття віденський єпископ Гаспар впевнивав, що він з 16-літньої дівчини Анни Шлютенбауер вигнав 12652 зліх духів.

Цей піп перейшов самого Христа і потрафив не лише що вигнати бісів, але й порахував їх всіх що до одного.

Хтож тепер повірить в таку небелицю?

А однаке колись вірпли всі.

Зрештою в глухих наших селах мужики ще й тепер замість до лікарів ходять до "знахарок" або "чарівниць", які нібито "запіптують хворобу" та з хвортого вигоняють "нечисту сплу".

Отже в найглупшу старину люди вірпли в "духів" померших предків, трупам приносigli ріжні жертви в виді страви, напоїв і з одягу та почтали їх як своїх домашніх богів.

Ніяких статуй, бовванства або фігур богів тоді не було. Не існували жреці або духовенство. кожен сам харчував свого духа. Не було ані крихіткі поняття про загробове життя, про рай, пекло, про небесного бессмертного бога, про чортів і т. п. Все це зявилось значно пізіше.

На думку дикуна "духів" була безчисленна кількість, так як і померших людей.

Як серед первісних народів, так і серед богів панувала повна рівність.

В святому письмі давної Індії збереглася навіть молитва, що вказує на цю рівність давніх богів.

“Поміж вами, о святі боги, немас ні велико-го ні малого, ні старшого ні молодшого, — вп всі дійсно великі й могутні”. Так висловлюється ця молитва.

Однаке життя людське крок за кроком мінялося й кращало. Виникнуло продукційне знаряддя, з'явилася зброя; люди по троха зачали обробляти поля й засівати землю, навчилися присвоювати й частини звірят, займалися полюванням, риболовством і т. п. Таке життя вимагало більшої звязки між родинами, жадало більше спільніх напруженів в боротьбі з природою. І крок за кроком малі родини й роди розрослися в великі племена, що начислювали тисячі людей.

Таких племен було дуже багато.

Між ними весь час йшла боротьба за кращі місця для ловів та за пасовиска; боротьба жорстоко кровава й нераз кінчилася повним винищеннем слабших племен.

Для ведення таких жахливих воєн необхідні були військові начальники або царі. Нарід вибирав їх з поміж найбільше сильних, досвідчених і хоробріх воїнів, але ступенево вибір вождів відпадав і вони передавали свою владу другому — по власному бажанню, густіще всього, своїм найближчим рідним.

Такий чином по раз перший з'явилася влада, начальство, а п

послідовності також нерівість.

Під проводом своїх царів сильні племена перемагали слабших. Поранених звичайно вбивали або зіцали. Коли ж появилось скотарство й хліборобство, то переможці силували працювати на себе, стали їх жорстоко високутувати, роблячи з них своїх невільників.

Таким чином підбигі племена вічно працювали, трудилися, творили всякі богацтва, а племя побідників забирало ці богацтва для себе та займалося лише війнами й грабіжництвом.

Непоміто зявилися на світі раби й пани, гнобленій парід і станов у превілійованих дармоїдів.

Само собою розуміється, що вожди й царі найбільшу частину богацтва присвоювали собі, а тому їхні двори скоро наповнилися незвичайною пишиною й величчю.

Наслідком цього простим людям зачало впадати відчуття, що царі — це якісь інші сущі, повні могутності й величавості.

Коли вмерав цар або вождь, то в його могилу накошичувало величезну скількість продуктів, різали коні, вівці, клали зброю, ловецькі причандали й сотнями різали його рабів, а юнаки також жіночкі належніць.

І тоді всі думали, що так і треба, що “дух” великого царя не може обійтися без рабів та жінок навіть на тамтім світі. Мало того, опісля в честь царів зачали будувати святині, в святах ставили їх статуї та приносипли їм богаті жертви. Само собою розуміється, що для постійного нагляду й пеклування про “духа” — боввана, для припинання

жертво приносин, для відправи служб і п. треба було наставити спеціальні особи, з яких поволи розилодилися жреці, попи, черці та панда мерзота.

Чи дивниця після цого, що темний народ і на "тім світі" "духа" царя поставив вище й сильніше піж духів звичайних смертників?

Коли на землі всі повинуються царю та виконують його волю, то значить, що і там дрібні духи простолюдя мають підчинятися його "великому духові".

Таким чином також між богами з'являється нерівність, з'являються малі та великі боги, міцні й слабкі, папи й раби, великі духи та їхні слуги й архангели.

Так з множини рівноправних богів віділляється їх начальники — духи померлих царів, себто, племінні боги.

Мирну владу жінщини-матері скоро повалили царі-мужчини, але серед богів все ще довгий час і богині займають почесне місце. Богородиця, напр. ще й досі тішиться повагою у віруючих.

Річ ясна, що така важна парсуна як " дух пая" не могла довго залишитися на землі та перебувати перед армією простих духів.

Небавом жреці й народня фангазія перенесли їх на високі гори, а звідтіля вже не так далеко й до неба.

Грецькі боги досить довго оберталися на горі Олімпі, а жіздівський бог Сгова, згідно з біблією, частенько перебував на Спіаю, куди лазив до нього Мойсей для переговорів.

У греків племіннім богом був Зевес. у римлян

— Юпітер, у ханаїв — Ваал, у давніх славян — Перун і т. д. Коротко кажучи, богів як і давніще було чимало, лише між ними вже не було рівності як в давнині.

В цій добі кожне племя, кожен народ поклонявся головно своїм великим і малим богам, але одноголосно з тим всі вірили, що інші народи мають також своїх богів, хоча вони їх і не торкаються.

Так напр. цар Давид, вигнаний Савлом з Палестини, плакав і нарікав, що він на чужині мусітиме поклонятися чужим богам. З того виходить, що тодішні люди припускали, що властиві х богів врозпростирається лише на ту територію, над якою дани племя, значить, властив царя небесного докладно крилася з властю царя земного.

Протягом мало що не цілої біблії жидівський племінний бог Єгова тільки й робить те, що остерігає своє племя не поклонятися чужим богам при переході на іншу територію та грозить їм за це страшними карами.

В другій книзі Мойсея Єгова каже Мойсеєви: “Гляди не входи в союз з мешканцями тої землі, в которую ти прийдеш... Жертвешки їх зруйнуйте, стовпи їх знищіть, використуйте їхні святі гаї а образи їхніх богів спаліть вогнем. Бо ти не маєш кланятися іншому богові крім мене”.

Однаке, не зважаючи на погрози й перестороги, жиди таки густо-часто нарушували накази Єгови та на чужій землі кланялися чужим богам...

Таким чином все, що діялося на землі, чолові-

вік зараз же переносив на небо. Це треба собі затягти...

А тепер вже можно поставити запит: — яким чином многочисленні племінні боги підчинялися одному богові?

Як з'явився на небі великий бог самодержець, творець і управитель всею вселеною?

Це сталося також не відразу, а поволеньки, протягом цілих віків.

Повільно мінялося життя, мінялися правителіства, мінялись людські обичаї й закони, а враз з ними також релігія прибрала нові форми — мінялась земля, то мінялося також і небо.

Поки люди були роздроблені на племена й дрібні царства, поки царівки вперше воювали з собою — то людство було розбите на ворогуючі між собою табори, що пічим не були злучені з собою. Кожне племя й царство визнавало лише свого царя, шанувало лише свій народ, кланялося тільки своїм богам, а весь прочий світ уважало своїм запеклим ворогом...

Але минають сотні й тисячі літ. Між племенами потрішки зачинається відміна товарів і продуктів, налагоджується торгівля на окремих ринках, куди сходили купці різних племен і народів; на цих ринках і взагалі, завдяки торговлі й виміни поміж членами непомітно настають більше тісні й мирні відносини.

Рівночасно з тим поліпшується комунікація, будується великі торговельні човни, підноситься техніка: хліборобство і скотарство набирають не-

звичайно широких розмірів; хутко розвиваються найріжнорідніші ремесла, прозисли і т. д. Завдяки трудови міліонів невільників виробляються безчисленні богацтва і лицьки. Все це вимагає широкої торговлі, обміну та постійних мирних зносин поміж народами.

І під великим впливом самого життя, ступнєво, племена усталюють між собою тісніший зв'язок, зачинають обєднуватись в великі спілки та держави. До такого обєднання по частині причиналися також війни. Найсильніші й найбільші війовничі народи підбивали та віками держали під своєю владою десятки й сотки слабкіших племен, а через те ставали ще міцнішими й богатішими.

До таких великих і міцних держав також добровільно присвідувалися сумежні племена на основі мирної угоди, аби в них знайти оборону перед нападами інших народів.

Таким чином виростали держави, нечуваної досі силі, на чолі з царем племени-побідників.

Такою саме всеєвітною державою була давна Римська Імперія, в котрій і виключно виникло хрестиянство.

Під строгою владою великого Риму з його зализими "легіонами" находилася безчисленна кількість великих і малих народів, міліони невільників і зобовязаних до приношення данини. На чолі Римської Імперії стояв цар, але він вже називався великим імператором і самодержцем безмежної країни. Вінуважав себе одиноким і всемогутнім володарем всієї землі всіх на-

р од і в. Тоді це й дійсно було недалеко від іправди.

Однаке народ майже так само, як і давніще, залишився темним, неписьменним, замороченим і забобонним. Духовенство під той час було вже в повному розквіті й працювало на всі руки.

Життя на землі не до цінання.

В решті-решт і на небі відбулася така сама революція. І там зявився великий імператор. Навіть назви й титули земних царів без піякої зміни перенесли на нового бога: цар в селеної самодержець світу, володар землі й неба, одинокий і всеомогутній...

Це сталося так просто як і з племінними богами. Ви тямите, що коли вмирали вожди й царі племен, то їхні "духи" обявлювали не простими духами, а духами великими, яким підчиналися всі інші.

Таку саму історію зроблено і з імператорами.

Коли вони вмирали, то природною було річчю, що їхні духи відразу вчиняли на небі паніку. Вони виправлялися на той світ з такою небувалою величавістю, в так розкішній мантії та сплюючій короні, що відносно скромні племінні боги сейчас робили місця й прикладали руку до дашку своєї шапки.

В честь померлих імператорів по всіх містах будовано святині, ставлено бронзові й мармурові статуй, принощено дуже богаті жертви, жреці заводили урочисті служби по всій безмежній країні вчиняючись такий галаc та гомін, що темним народом опанувало богомільне оголомшення й тремтіння. Окрім того народ також на власній шкурі відчував, що за великий і тяжкий імператор, на скільки стра-

шиа й безмежна його властъ. Чи може з ним рівнятись якийсь мізерний царик якогось пужденної племені? Певно, що ні.

Цік дивниця після цього, що в народній свідомості його “дух” ставав так саме величним і все-владним на небі, яким був на землі?

Ось яким чином з’явився всемогутній творець, котрому й до інні ще покланяються народи.

Що більше, імператорам так подобалося вдавати собою богів, що воїни зажадали, аби і за життя віддавано їм божі почесті! Жреці, розуміється, зараз згодилися і живим імператорам строїти храми, статуї, памятники, правили їм служби і т. д. Одним словом, все як справжнім богам. До імператорського титулу зачали добавляти слово “божествений”. На приклад “божествений” Цезар, “божествений Флавій” і т. д.

А ви згадайте часи царування — чи не було в Росії чогось подібного до обожання царів? Чи не царів попи називали земними богом, а бога царем небесним? Чи не нам довбали голови, що цар є помазаником божим, що всяка властъ походить безпосередньо від бога? Чи не в Росії був цар, який називався благословеним або Петром величим? Чи не їм навіть за життя ставлено памятники-статуї по всіх містах? А хіба богів наші не мають подібно до царів, зі скіптом і державою? А хіба царям досі не відають божеські почесті?

Китайський імператор, напр. і тепер уважається богом, сином сонця. І тепер, коли вулицями несуть його золочений паланкін, то народ падає лицем в діл і в болоті лежить доти, доки цар не зни-

кне з очій. Колись і до російських царів було таке саме відношення. І в наших часах папа, духовний імператор і голова християнської церкви уважається непомилливим намісником Христа (і святим ще за своєго розп'ятного життя). А чим ріжуться від божества московський митрополіт, коли спідить на середині храму в золоті й брилянтах, а такі самі озолочені поши лижуть руки й кадять на нього ладаном?

Навіть хан татарський уважав себе земнім богом і мав печатку з написом: “бог на небі, а хан на землі”.

Трошки подумайте, уважиенько придивіться довкруги — і ви самі переконастesя, як богацько до наших днів збереглося з давнього обичаю — з людій робити богів.

На небі остаточно вийшла точна фотографія земних порядків, земного управління.

На чолі небесної імперії стоїть імператор і самодержитель світу, даліше йдуть його міністри-апостоли, опісля безліч услужників урядовців в особі ангелів і архангелів. Як на землі урядовці-шкраби обовязані вихваляти й тримати перед вищим начальством, так і на небі обовязок ангелів та архангелів обмежується виконуванням приписів самодержиця та вічне вихвалювання його слави й величі, та осолодження його слуху райською музикою й співом, при чому ті нещасливі слуги не сміють навіть глипнути на свого царя — такий він гордий та недоступний.

Нарешті гусаком лізуть на небо “духи” або “душі” праведників, себто, душі пророків, проповідників, подвижників, душі всіх тих, що на землі

ревно служили земним і небесним царям, хто по рабськи зносив свою тяжку долю та лизав п'яти богачам, хто послушним був панам і черцям, хто вірив їхній безсorомній брехні — одним словом, душі всіх овець з покірним серцем, овець, обстрижених начальством...

Обов'язок цих предків також буде заключатися в лицезрінні й восхваленій начальства.

А всіх недокірних, всіх бунтарів проти царя й богачів, всіх, що не дають себе стригти й голити — вкидають в пекло, на вічні муки й страждання, як в свій час на землі гонили іншими по тюрмах та вбивали за правду, так і там цар небесний обіцяє таку саму “нагороду”.

Меніше більше таким самим шляхом і таких самих богів патворили собі всі народи і зрозуміло, що кожен лише свого одного божа вважає справжнім, а всіх інших підробленими.

Християни твердять, що справжній бог — це Трійця, богато міліонів будистів визнають лише свого Будду, магометани заявляють, що немає пророка окрім Магомета, жиди надалі поклоняються Слові і так саме вважають його одиноким вседержителем світу а всіх інших — фальшивими, і так без кінця.

Хто з них має слухіність а хто винен, над цим пробуйте застановитися самі, а я думаю, що всі брешуть однаково.

Кожен народ мав свою державу, своїх царів і імператорів і кожен творив собі бога по своїому зразку.

Різні держави, як це знаєте зі свого тяж-

кого досвіду, дальнє жеруться між собою, дальніє впиняють селян і робітників, дальнє проливають море крові для влади й паживи.

До цієї хвили народи розкинані й ворогують, до цієї хвили немає одної всеєвітної республіки, яка обснувалаб всі країни й народи...

Ось чому боги все ще сваряться між собою за інерценство, і кожен силкується стати одноким владикою вселеної, але на разі з цього нічого не входить... одного, однокого бога нема на небі, бо немає й одної влади на землі.

Тепер ви вже напевно згодитеся, що не бог чоловіка, а чоловік створив бога по образу й подобію своєму.

Навіть зовнішнім виглядом боги паші подібні до нас як дві краплі води. Мешканці полінезійських островів, напр. мають бога (Мата'она) чорношкірого й кучерявого, як і вони самі. Нашіх богів, як справжніх європейців, малюють в білому обличчю з ясним відтінком семітського походження. (Християнство, як відомо, виникло серед жідівського племені).

З цього приводу грецький філософ Кеенофоп бістроумно завважує: "не греці поклоняються чорним богам з припlessканими носами, а боги тракійців наділені блакитними очима й білявим волоссям (як вони самі). Якщо також у птиць є боги, то вони мабуть мати крила, а кіньські боги без сумніву є чотироногими ествами".

Можно з певністю сказати, що наколиб Со-вітська влада сторгувалася з попами і враз з цими піддержувала обман народу, то за яких 20—30 літ і па небі зявився Світ Народних Комісарів з великим "духом" тов. Леніна на чолі.

Я ще не встиг закінчити цього розділу, як кастромський часопис “Червоний Світ” пропіс свіжу вістку з життя православної церкви, яка зовсім переважно потверджує вище наведену думку.

Часопис доносить, що “8. грудня в місті Пензі на численних зборах духовенства і світських про клямовано засновини нової свободи Російської церкви, яка ставить собі завдання — у всій первісній чистоті відновити християнську науку, перекручуєши фарисейством князів церкви”.

На чолі нової церкви став пензенський архієпископ Володимир.

Як бачите, самі отці духовні нарешті припзнаються, що вони досі обдурювали народ та фальшивали християнську науку в інтересах пануючих кляс і царів.

Цей факт зайвий раз потверджує, що боги й релігія змінюються враз з життям і до нього пристосовуються.

Доки при владі був цар, то і буржуї і попи як найспокійніше стригли овець духовних і вусом навіть не моргнули. Настала друга влада, то попи відразу покінчили, що вони до тепер фарисействували і вже відчиняють новий базар — не простий, а “свободний”.

А в чим річ?

А фокус в тім, що по відкриттю мощів і обману народ зачав обмінати довгогризих цібульників, перестав вірити їхньому сорочому кряканню, а доходи відразу впали. Требаж впвертатися. Треба придумати новий гачок. Одним словом, коли їх вигонити дверми, то вони лізуть вікном.

От вам і бог “триедпній” — куди не кинь.  
всюди прімоститься.

Отже: показується, що па високому палю, па сияючому троні, спдуть наш давній “приятель” — цар-батюшка зі своїми міністрами, бюрократами й урядовцями.

Тепер я вас спитаю: чи ви зрозуміли, чому то цей бог через тисячі літ так ревно помогав земним царям і попам обдурювати народ?

Чи тепер ви знаєте, чому небо завзято мовчить, коли на землі рікою леться кров і слози працюючих?

Чи зрозуміло вам, чому цар небесний як найспокійніше слухає тихої райської музики, коли вся земля стогне від гуку гармат, коли на шматки рвуться живі тіла селян і робітників?

Чи ви нарешті перестали дивуватися, що “милосердний” Христос і його мати не хочуть, чути, як стогнуть наші діти, що гинуть від голоду і холоду?

Невжеж і тепер ви не зрозуміли, що цар небесний — це свят і приятель царя земного, що й тут “рука руку міє”?

Ось чому царі, попи і черці ховали перед ниродом правду про бога та палпли кипти, що про це писали.

Вони лішче ніж ми знали, як зроблені їх небесні ріднянки, але мовчали і прикладались віруючим — бо це вигідно для них, для всіх богачів і грабіжників...

Точнісінько таксамо зроблена наша “трійця”. про що побалакаємо далішче.

## VII. РОЗДІЛ.

### ЩО ТО є “ТРІЙЦЯ”?

Релігія — дочка глупоти, а їе  
мама найгіршої експлуатації в  
глсту.

Кольб.

#### Що таке бог?

На цей запит вповні задоволяючо відповідає  
жидівська “Коббала”: це старець, що має один  
міліярд і сім тисяч кучерів, ріст його рівно пів мі-  
ліярда миль, пальці довгі на один міліон двіста ти-  
сяч миль, а кісточка — не менше 240.002mpl.

Тут все вирахувано аж до цалю; все просто й  
ясно. (Не мило — не слухай, а в брехню носа  
свого не пхай). Але не так наша церква відповість  
на це питання.

На перших двох вселенських соборах науку  
про християнського бога — трійцю вкладено так  
мрачно й почутоно, що простий людський розум  
цілком не в сплі зрозуміти, що воно має значити.

Св. Афанасій олександрийський так пояснює  
нашого бога:

“Один бог в трійці і трійця — це все одно.  
Іпостаси (зн. особи) не зливаються і не істинують  
віддільно. Одна особа отець, друга — син, третя  
— дух, але і отець і син і дух — один бог. Не с  
с сотворений отець, не сотворений син, не сотворе-  
ний дух; недосяжний отець, недосяжний син, недо-

сяжний і дух; вічний батько, вічний спи, вічний дух; але не три не сотворені, не три недосяжні, не три вічні, а один бог не сотворений, недосяжний і вічний”.

Ну, ось, спробуйте дійти до того, про віщ толкує св. Афанасій!

Не розумісте?

Я також не розумію.

А коли ми спробуємо за поясненням звернутися до якого попа, то він накрутить таку катаринку, що ви за сто літ не розкрутите.

До того, що напутав св. Афанасій, під доадсть: “Бог все знає чий, в сюди присутній, всемогучий, повний любові, милосердний та справедливий; бог великий і необмежений; він недосяжний, невидимий, непізнаваний” і т. д.

Якщо ви захочете одержати простіщу й докладнішу вірповідь, то під назве вас антихристом, плюне та скаже: “відійди від мене, сатано”. І из цьому балачка скінчиться.

При блищому розгляді та купа слів, що її накидав піп про свого бога, не має ніякого сенсу та збиває сама себе.

Бо і справді: коли бог не має пі кінця, ні початку, коли він не рожденний і не сотворений, то звідкіля і павіщо появився в нього батько й спи? А коли у бога є батько і спи, то це значить, що він був рожденний, значить, що він має діда і бабку, має початок, а коли має початок, то має бути й кінець.

Коли бог один, то павіщо має три особи? На віщо він родив спина, прещі це виходить так, що він

сам себе родив, сам себе післав на землю, а опіс...  
сам себе воскресив й посадив побіч себе. До ч...  
така комедія?

Коли бог повинні любови та всемогутній, то  
якже-ж він допускає зло й неправду на землі?  
Чому він дозволяє на пролив крові працюючих?  
Чому допускає утиスキ й насильства? Одно з двох:  
або він жорстокий, або безсильний. А в такому  
разі що він за бог?

Бог невидимий і непізнаваний — мелять по-  
пі. Коли так, то поцо пишете казки про те, що бог  
спідить на небі, на сияючому троні, що довкола  
нього ангели й архангели. Хто-ж бачив ті чуда  
коли бог невидимий?

Дал晕е, відкіля вам — попам відомо, що бог  
істинус, що він в трох особах, а не в “двох”? Від-  
кіля ви знасте, що є рай і пекло? Чому ви знасте  
що він великий а не малій; чайже ви самі кажете,  
що божа ані пізнати ані змірити не можна?

Одним словом, якщо ми забагатимо розібратися  
в цих хитроццах, то нам вистарчить праці до друго-  
го припинення. А тому для відпукання правди тре-  
ба нам за поясненнями звертатися не до попів. —  
а до самого божа, щи до “святого письма”.

Християнська церква оповіщує, що біблія  
та сва інші евангелія становлять святе письмо, що вони дані при помочі от-  
кровенія, себто написані під дик-  
татом самого божа. Таке є рішення вселен-  
ських соборів.

Треба припустити, що якраз в тих книгах мож-  
но найти корінь всього, що саме вони повинні нам  
доказати, що бож є, що він всемогучий і т. д. А то-

му, що бог є один, то ми маємо право надіягтися, що і біблія і сваїгеліє проповідують людям одне й те саме, що дають нам одинакову правду. Чейже бог-син не може йти проти бога-батька; бог один і сам собі перечити не буде.

Отже розбіратимемо трійцю згідно з біблією та сваїгелієм.

Нам говорять, що бог в с е з п а е, все відає, бо сам створив світ. Побачимо, чи воно так.

Всі ми добре знаємо, що с в і т л о д ає с о п ц е, однаке біблія твердить, що бог створив світло першого дня, а сонце четвертого. Насувається питання, як то без сонця було світло протягом трох днів?

Чому св. дух так промахнувся і подиктував явищу дурнину?

А справа пояснюється дуже просто: казка про створення світа попала в біблію зі святого письма давніх вавілонців, які були певні, що світло це одна річ, а сонце — зовсім друга.

Вони думали, що світло походить не від сонця, а що його пускає бог якимись невідомими шляхами, а сонце вважали простою блескучою кулею, котра катиться взад і вперед, правдоподібно, для забави всевишнього.

В Вавілонському переказі нічого немає про створення сонця, але тому що біблію писано значно пізніше, коли люди вже зрозуміли, що якраз сонце а не щонебудь інше подає світло, то казку про створення світа треба було якось справити; тому й дописано.

що сонце було сотворене четвертого дня.

Таким чином трапилася перша путаніна в святім письмі.

А дальше стойть: “і сотворив бог твердь та відділив воду, котра під твердю, від води, котра над твердю”.

“І твердь назвав бог небом”.

З того ясно, що бог небо уявляв собі вигляді великої твердої брили, поверх котрої находитися вода.

Учені доказали, що цю другу нісенітицю біблія перехопила також зі святого письма вавилонців і інших стародавніх народів та південної племен. Напр. сумарійці та арійці-індійці також припускали, що над небозводом находитися широке первісне море, яке від падапи стримується велчезними засувками. Те саме думалі й іновозеландці, а в їхніх писаннях стойть, що всеевітній потоп наступив від того, що бог Тавакі в гніві так міцно тупнув погою в дно небозводу, що воно переломилося а води горішиого океану хлюпнули на землю.

Менш більш така сама диковинка поміщена також в нашій біблії.

В книзі Битія в розділі 8 говориться буквально ось що: “І зачинились джерела безодні й в і князі небесні, перестав дощ з неба”. З цього ясно, що на думку біблії в небі с вікна, які Господь відчиняє, коли треба пустити дощ па землю. (У одних вікна — а в других засувки!).

В наші дні кожен гімназист знає, що немає ніякої тверді — а є безмежний простір, в якому кружать міліони світил і планет. Всі знають такоже.

що дощ паде не з небесних вікон, а з хмар, що повстають з випарів землі, болот, рік і морів.

Якже всезнаючий бог не знає таких простих речей?

А от вам ще одно диво. Всі знають з біблії, що з початку бог створив Адама й Еву і що в них родилися два сини Каїв і Авель. Значить, що тоді на цілому світі жило лише четверо людей.

А в главі четвертій книги Біблія оповідається про те, як Каїн убив Авеля і як бог, розгнівавшися, прогнав його на всі чотири вітри. Але дивно от що: в тій самій главі на ст. 16 і 17 оповідається: "І пішов Каїн геть з лиця Господня та поселився в землі Нод, на схід від Едему. І пізниав Каїн жінку свою і вона зачала і родила сина Еноха. І він побудував місто.

Подумайте самі, товариші, що коли на землі в той час був лише Адам з Евою (Авель убитий), то в яку землю пішов Каїн та ще і підішукав собі жінку?

Як міг все відучий дух подиктувати таку штуку? Прецінь ми можемо подумати що бог був не один, а два: один створив Адама з Евою, а другий в тім часі в землі Нод зробив для Каїна жінку і то таку плодочу, що він ісбавом потрапив збудувати ціле місто.

Також тут, як бачимо, важливий погляд з боку всезнаючого бога.

Не менш цікава історія з Пісм.

Створивши людій "по сімому образу й подобію", Господь нараз помічус, що цей образ до нічого нездатний, що він повний розпусті

й злочинів. Бог, як звичайно, розлютився і постановив перетошти всіх дітей своїх а враз з ними і все, що жило на землі. Однаке трошки роздумавши бог рішив при життю залишити добродійного Ноя з його ріднею. Він наказав зробити корабель, на сто сажнів довгий, около 18 сажнів широкий і 10 сажнів високий (по біблій 300 ліктів довгий, 50 широкий і 30 високий). Коли ця барка була готова, то бог наказав Носви влізти в їю з ріднею, а окрім того захопити, як каже біблія, “зі всякого скоту, всіх гадів, птиць, і зі всіх звірят, і від всякої плоти — по парі, аби вони залишились при життю”.

Знаючи, що худоба потребує корму, бог наказав Носви: “А ти возьми собі всякого корму, яким живляться, і збері коло себе; і хай він буде і тобі і їм кормом (Давні книжки Біблія гл. 6, ст. 19, 20 і 21).

Алеж бо й цього мало; в главі 7, ст. 2, бог жадає, аби Ной захопив “всякого скота чистого по сім штук чоловічого й жіночого полу, а зі скоту нечистого по двоє чоловічого полу і жіночого”.

Так оповідається в біблії.

А тепер роздивімся по простому, що за нісешніця вийшла з того. Ви добре знаєте, товариші, що коробка задовжки 100 сажнів нібуде більшою від двох барж на Волзі. Чи богато, питаю, скоту завезете на 2-ох баржах та ще з фуражом?

Я, напр. знаю, що костромській міській В'язонком на величезній баржі ледво довіз по Волзі 300 кіз з Уфи, значить, в дві баржі ви з трудом напхаете 600—700 птиць!...

А тепер застановіться над тим, яке завдання мав виконати Ной. По господньому наказу він мусів навантажити в свій корабель по дві і по сім пар ріпучо всіх сортів і ґатунків животин, звірят, птиць насікомих і т. д. Перший лінійний ученик знає, що таких видів і ріжнородностій начислюються на землі тисяча а тисячі. Дансон в своїй книзі про "Бога і Чорта" на ст. 11 спілкується зрахувати хочаб одну тисячу частин того, що бідний Ной мусів зігнати в свій корабель.

"Ной зібрав ковчег всякого роду гусінниць, елімаків, хрущів, тарганів, вуший (в тім числі по парі тифозіях!), блощиць, комарів, мурашок, цвіркунів, мотилів, скорпіонів, павуків, пеїв всіх сортів, вовків, лисів, заяців, ведмедів білих, і буріх, слонів, биків, коней, мали, кугуарів, агуров, львів, бурсуکів, свиней, тхорів, курій, носорогів, кріликів, ліликов, їжаків, блох, неповоротних верхоблюдів, довгошиїх жираф, гористих ослів, допотопних монстрів-мастодонтів, іхтіозаврів, змій, гадюк, вужів, боа констракторів, черепах, жаб — однім словом їм не видко кінця!"

"А кілько птиць!! Пелікані, орли, яструби, кури з когутами, качки, бекаси, чижики, дрозди, канарики, сороки, ворони, папути, лебеді, снігурі, бузьки, сови, половики, чаплі і т. д. і т. д.

Хібаж можно перечислити весь світ животин!  
Всіх птахів і насікомих!

А бог сказав Ноєві запастися для них також харчами на сорок днів!

А кілько клопотів мав нещасний Ной! А ну спробуйте зігнати звірят зі всеї землі! Білий ведмідь живе на однім кінці світу, а малпі й жирафи

на другім і т. п. А як ви зберете блох, вушний, мікроїв, всіх дрібних хрущіків, тарганичиків, та до того ще підберіть мужеського й жіночого полу? Спробуйте напр., доглупатися, котра вош с чоловічого, а котра жіночого полу.

Неваже бог не знає, що його декрет с не можливим до виконання, і що в нещасну барку таку купу звірят не сховати?

Тож це зрозуміс навіть неграмотна людина. Однаке в біблії є така пісемніція, а віруючі мають вірити, що це все правда, що це і в самій суті речі написано духом святих.

Але в книзі Битія в гл. 18 є ще речі не менші куріозні. Там бог каже до Авраама: "Болючий крик Содомський і Гоморський є великим, а гріх їх тяжким дуже; щіду і подивлюся, чи справді вони поступають так, як це до мене доходить крик на них, чи ні; дозвідаюся".

Оказується, що всезнаючому богові треба було самому ходити в Содому і Гомору, аби дізнатись її перевірити, наскільки справедливі слухи про гріхи їх мешканців.

Такого роду винадки нераз бували і з Христом.

Так приміром, коли він тяжко втомлений дійшов до Голгофи, то йому, згідно з евангелієм, "дали пити оцет змінений з жовчю; і він покушавши не хотів пити". (Диви евангеліє Матвія гл. 27, ст. 34).

З цього прикладу видно, що Христос не знає, що його трактують жовчу і відмовився пити доперва тоді, коли її поконтував.

Подібний винадок наводиться також в евангелії Марка (в гл. 11, ст. 12 і 13).

“На другий день після того, як воїни вийшли з Віфайї, Христос зголоднів і здалека побачивши фігове дерево, покрите листям, пішов, чи не найде чого на нім, але підступивши до нього, не знайшов нічого окрім листя; бо ще не було пори збирати фіги”.

Перший ліпший селянин або садівник може еказати, коли й які овочі приспівають в даній місцевості, а всевідучий бог, що створив всяку білинку на землі, підходить під пусте дерево й шукає фії, аби заспокоїти голод.

Ясно, так виходить, що бог подібно як і чоловік не знає богацько річей.

Дальше кажуть, що бог с *всемогучим*. Переконаймося також і про це.

Зі слів тої самої біблії бачимо, що Єгова нераз писав закони жидівському племені, нераз паказував жидам не грішити, не кланятися чужим богам і т. д.

А жиди мимо того на кожному кроці не придержувалися його заповітів, грішили “кілько вліз”, а навіть покланялися чужим богам.

Не вспів Мойсеїй — жрець і вождь племени — відвернувшись від них та зійти на гору Синай перевалакати з богом, як жиди в тім часі вже змайстрували золотого боввана і стали молитися до нього.

В безсильній злобі бог хотів знищити за таку питуку всіх, але Мойсеїй уголюкав його і справа кінчилася дурницєю: на приказ Мойсея вирізано лише три тисячі людей!

Який же він бог, коли не в силі в руках держати одно племя?

А пригадайте собі молитву Христа в Гефсиманському саді — “Отче мій, якщо можливо, — хай міне мене чаша ся”.

Кілько то звичайно немічного людського болю в цій молитні! І таксама мало подібним до всемогутнього божа є Христос, коли жалісно, в повній розпуці кличе на хресті: “Боже мій, боже мій! Чого ж ти мене покинув?”

До кого звертався вмираючий тут Христос. таж він сам з богом?

Опісля в гл. 23 Христос таке каже непокірному Єрусалимові.

“Єрусалиме, Єрусалиме, вбиваючий пророків та каміньючий післаних до тебе! Скільки разів хотів я зібрати дітей твоїх, як птиця збирає свої маленькі пташенята під свої крила, а ви не захотілі!”

Застановіться добре над цею фразою і ви зрозумісте, що бог не може говорити таким чином. Тут відразу помітно повну безсильності божа, який хотів зібрати дітей Єрусалима, але не міг, бо на це не згодилися люди, що проти його волі побивали пророків... В даному разі людиоказуються сильнішими!

Як це так: в однім місці Христос говорить, що без волі божої ані один волос не впаде з людської голови, а тут по просту заявляєс, що він нічого не може вдіяти з буйним народом Єрусалима?...

Значить: і бог-отець і бог-син далеко не все-могутні, як впевнюють попи.

Що торкається м и л о с е р д і я б о ж о г о . то біблія оповіщує також потрясаючі речі. Ось що пр. балакається в гл. 20-ій З-ої книги Мойсея.

“Хто клястиме батька свого або маму свою — той хай буде переданим смерти”.

“Хто буде чужоложити з жінкою замужною — хай буде переданим смерти”.

“Якщо хто возьме собі жінку та її маму — на вогню треба його спалити.

“Якщо жениця піде до будь якої скотини — то убий же і щи у і скотину”.

За покліп чужому богови — Молохови — належало у каміновання.

За невиконання своїх закопів бог грозить: Наколи ви не схочете мене слухати, то я піплю на вас звірів полевих, які позбавлять вас дітей, знищуть вашу худобу і вас зменшать так, що пусткою стануть дороги ваші”.

“В люти я потрясу вами в семеро проти гріхів ваших”.

“Опустошу землю вашу, а вас розсюю поміж народи, а в ваші сліди пущу меч, і земля ваша стане пусткою а міста ваші зруйновані”...

Що це може бути більше жахливим піж таке милосердя боже?

Він не падить нічим певинних дітей, яких так любив його таки син — Христос; він в лютості тратить розум та каже вбивати навіть нерозумну худобину. За всяку провину й гріх карає смертю, побиває камінням, палить на вогню.

Чи ви такого жорстокого бога можете назвати милосердним, як це йому й личить?

А Христос каже: “не убий”; не гнівайся; не судіть аби вас не суджено; блаженні милосердні. Він сам від камінування рятує блудницю; діти садовити на коліна й благословить їх.

В даному разі бог-спи бутиється проти бога-отця, та визиває не виконувати його заповіді; а прецінь бог с одні і як він пішов проти самого себе?

Попи балакають також, що бог не лиши милосердий, але також є іправедливий. Я питую: чи справедливим є кріпацтво? Чи добре поступали поміщики, коли збиткувалися над селянами та ставили їх в становище худобин?

Так от послухайте, які оповіщення писано в “Сенатських Відомостях” та інших часописах за 1800 рік, за панування царя Павла I, коли ще існувало кріпацтво:

1) Бажаючі продати кухаря або кухарку, а також голландську або холмогорську корову, ківну чи дійну, зволять дати знати на Стремляну вулицю № 32”.

2) “На Вознесенській вулиці, в домі Ісаевої, під № 216, продастися баба і дівка, також меблі, карета й сани”.

2) “В Адміральській часті на Вознесенській вулиці, в домі № 210 відіздячий продає 15 фунтів кращого турецького тютюну, сім турецьких люльок з довгими цибухами, з котрих чотири буршникові; також здатний в рекруті парубок і доброго поведіння дівка. Про ціну питати в сторожа”.

З цих оповіщень відко, що селяни-кріпаків їхні пани продавали враз з коровами, ліжками й люльками.

Гаразд так чи ні?

Кожен скаже, що це несправедливо й злочинно. Тому чомуж “справедливий” бог визнає не ли-

шіє кріпацтво, але й жорстокіще — рабство? Чому він дозволяє купувати й продавати людей мов собак, мов річи? Чому він невільника вважає чиємось нищим від вільної людини та чому за вбивство раба не карає хазяїна? А це факт!

В біблії, в книзі Левіт Бог каже народові: **р а б а й р а б и н ю к у п у й т е в на р о д і в , щ о д о в к о л а в а с.... і в і ч н о в о л о д і й т е п и м i.... Вони можуть бути вашою власністю”.**

В тій самій книзі Бог пояснює: “**к о л и х т о в д а р и т ь р а б а с в о г о а б о с л у ж и щ и ю с в о ю б у к о м , а в о н и з а д е н ь а б о д в а у м р у т ь , т о х а з я ї н а п е т р е б а к а р а т и . б о ц е с й о г о д о б р о ”....**

Ось яка божа справедливість! Чи такий суд не нагадує вам поміщицької кабалы й бука?

А от вам ще один, не менш різкий приклад преславної справедливості. Всім добре відоме біблійне оповідания про пророка Єлісея.

“І пішов він в Вефіль. Коли Єлісей пішов шляхом, то малі діти вийшли з города й еї-книваючи його, говорили йому: “Іди паршивий, йди паршивий”. Він озирнувся тай прокляв їх іменем господнім. І з ліса вийшли дві ведмедиці і роздерли з них 42 дітей (Диви 4-у книгу Царств, гл. 2, ст. 23, 24).

Подумайте лише, що то за безглаздий та несправедливий Бог, який смертю карає маліх дітей тільки за те, що вони зі своєї дурноти сміялися з пархів пророка. Чи не далеко справедливішим буде дати цemu самолюбному старикови масти на ріст волосся, ніж ведмедиць посилати на безборонних діточок?

Така то божа справедливість і правосуддість...

З біблії бачимо також, що бог-отець, як земний цар, любить багацтво, розкіш і жертво приносини. Він нераз упереджує жидів, аби вони в жертву приносили йому телят, овець, кіз, а при цьому без найменшої хибі.

В книзі Ісход гл. 23 навіть говориться: “і хай не показуються мені перед очі з голими руками”.

Він наказує даліше, аби його дім був повний золота й розкоши, та щоби свячені річи й ризи жреців були незвичайно складної й штучної роботи та обспані дорогоцінностями.

“Ефод хай уткають з золота, з голубої, пурпурової та червоної вовни, з крученого шовку пітучного викінчення. В нагрудник встав каміння в чотири ряди: рубін, топаз, пімарагди — це один ряд; другий ряд — карбункул, сафір і діамант; третій ряд — гіヤцінт, агат і аметист; четвертий ряд — хризоліт. топаз і яєпіс; в золотих оправах мають бути вставленими” (Діви Ісход гл. 288, ст 17 і и.)

Як бачите, бог-отець розуміється на багацтвах і вибирає каміння позвичайно дивної цінності й краси.

На віщо ця суєта здалася всесильному богові, сотворившому весь світ та всі його окраси?

Та досить вже, хибаж це бог? Хибаж це не цар земний, що бажає себе відріжнити від простих смертельників?

А бог-син знова не погоджується з батьком; він накликує до простоти, гудить багацтво й розкіш та каже народові: “не збирайте собі сокровищ на землі”... “Не турбуйтеся про одежду. Роздайте багацтво незаможним”.

Що дальше; бог-батько, як справжній цар

племені, підбурює народ до національної ворожнечі й знепависті. Він каже своїому племені: "Не подавай своєї руки нечестивому. Не заприязнююся з ворогами, не жинися на їхньому жіноцтві, не змішуйся з ними". А Христос опонує й каже в евангелію: "Всі люди — собі брати". "Немає ні жида, немає ні грека". "Люби ближнього свого як самого себе, а близніми твоїми є всі люди, всі племена й народи".

В решті-решт показується, що бог-отець ісповідує магометанську віру та дозволяє многоженство. Так пр. Його любий і наймудріший цар Соломон мав, як каже біблія, 700 жінок і 300 наліжниць! В деяких випадках дозволяє на женячку найближчих рідних кажучи: "Наколи братя живуть в купі і один з них умре, не маючи спіна, то жінка покійного не повинна виходити на бік за чоловіка чужого, а дівер сії повинен прийти до неї, взяти собі її за жінку і жити з нею"... А коли він не схоче взяти своєї невістки, то вона хай в присутності старшини прийде до нього, стягне Його чоботи та плюне йому в обличчя" .. (Второзак. г. 25. с. 5. 9).

Мало того; бог навіть через пальці дзвиться на погані вчинки Лотових дочок, які до п'яна обpoonили свого батька сплять з ним в ночі й родять від нього дітей.

А Христос і тут в гострій опозиції до богатця та наказує женитися лише на одній, для спасення душі радіть стримуватися від всяких тілесних зносин з жіноцтвом: "бо є скопці, котрі для царства небесного самі себе скопцями зробили. Хто може вмістити, хай вміщує".

Не завадить підкреслити, що боротьба бога-

сина з богом-батьком помітна навіть в дрібницях.

Бог-батько під ригором остріх кар жадає від жидів, аби ці держалися його інструкції, де до по-дробиць перечислено — які птиці, які риби й зві-рята єсти можно, а яких ні; які чисті а які нека-шерні; а бог-син має рукою на всею цю глупісти-ку та пояснює народови, що опоганює людину не те, що йде в уста, а те, що з уст виходить, значить він, в пiku батькови, дозволив єсти все, що хочеться.

Коротко кажучи, свантеліс на кожному кроці суперечить біблії і все "святе писаніє" перекону-ючи нам доказує, що бог то не один, а принайменше — два і до того один другому ворожі; воно також доказує, що ці минні боги далекі від всемо-гучості; богатъюх річий не знають на рівні з людьми своєго часу а николи виказують таке невіже-ство, що ученик першої класи сучасних гімназій одержав би "двойку" за таку мудрість. Окрім того з біблії виходить, що бог-отець є безмірино жорстоким, несправедливим; явно тримає руку з господарями-рабовласниками; любить ппиноту й величність.

А тепер питання: чому бог-син у всьому ви-ступає проти бога-отця? Чому один бог суперечить собі на кожному кроці і в біблії балакає одне, а в свантелії — друге?

А тому, що біблія описує історію й вірування давного жидівського племені, яке жило бо-гато віків до народження Христа, коли люди по своєму почитували кожен своєого племінного бога-царя, коли то народ був темний як ніч та повний всіляких забобонів, коли-то людство було роздробленим на малі ворожі групи. В тих ча-сах племена й народи безустанно воювали з собою

та ненавиділися мов дикі звірі. Тоді всі обряди й закони були повні жорстокостей і знали лише один принцип: "зуб за зуб, життя за життя, смерть за смерть, кров за кров"...

А євангеліс описує часи Христа з віку розквіту Римської Імперії, коли майже весь світ визнавав владу римського імператора, коли люди мали вже інші поняття, інші закони та нову віру.

Ось чому така потрясаюча ріжниця між Єговою а Христом.

Єгова колись був царем напів дикого жидівського скитаального племені і по смерті був визнаний богом або великим духом, як це описано в попередньому розділі.

Ось чому він був таким жорстоким та повним ненависті до чужоплеменників; ось чому він видавав кріаві закони, підтримував невільництво, а так любив богацтво й царську розкішність.

Легенди, оповідання, закони й спомини про цього грізного племінного царя списані в біблії, а тому що її написано перед тисячу роками і що її писали ріжні особи, тому в ній міститься так богато нісенітниць та протиріччів, що це кідається ввічі кожному.

Досить прочитати 2—3 книги Мойсея з біблії, стане вже ясним, що бог-отець — не бог, а простий чоловік того часу — родовий цар.

А що ціла біблія зовсім не подобася на святу й божу книгу, — це видно хочби з зовсім світських пісень Соломона та з великої кількості безглаздих, прямо чудернацьких лайдачтв ріжних патріархів і царів, на які бог дозволяв.

Як зразок наведу одну “божественну” пісеньку Соломона з книги “Пісня пісні” (диви гл. 7 і 8).

“О, як прекрасні ніжки твої в сандалах, славна доною! Заокруглення бедр твоїх — неначе коралки, діло рук артиста-мистця.

“Живіт твій — круглеңка чаша, з якої не вичерпнеться пахуче вино.

“Дві циці твої — як двоє козлят, як близнят серни.

“Цей стан твій подобає на пальму, а груди твої — на виноградне гроздно.

Положи мене як печать на серце твоє, бо міцне як смерть кохання; лута мов пекло ревність і т. л.

Ось якими “любовинами” віршами бавиться бог-отець і, мабуть для ріжноманітності, диктує їх Соломонові в уступах поміж крівавими законами й безглаздими ділами.

Скажіть самі, чи не гріховод після цього наш грізний старець з аршиною сивою бородою й білим кучерям? І чи вам не ясно, що він з богом не має нічого спільногого? А коли ми бога-отця вважаємо чоловіком, то чи не зрозуміло само собою, що й його син Христос не може бути богом?

В такому разі навіщо люде і його визнали божеством, подібно до духа вмершого імператора, — чайже він був не царем, — а сином теслі Йосифа з Назарету?

В тому то й річ, що притнблений жидівський народ Христа не вважав сином теслі, а визнавав його великим царем і спасителем.

Згадайте з євангелія, як парадно зустрічали Христа в Єрусалимі. Його пілях стелили килимами й зодягали, застелювали квітами й зеленою, по пе-

реду несли оливне галузя, а весь народ біг в слід і з одуневленням кричав Ісусу: "Осанна, царю, сину Давидову! Осанна!", себто хай живе цар, — син Давидів! З цієї сцени зовсім ясно видно, що Христос в очах народу був чоловіком царського роду. Впрочім і він і сам нераз називав себе царем і сином божим.

Тому-то, коли він по попівських накленах був розпятий на хресті, серед його учеників негайно рознеслася чутка, що їх цар і учитель воскрес і взвісся на небо в ролі божества. Цю "добру вістку" розпустили між народом та передали тим, хто слухав Христової науки, хто вірив в його царське походження.

Однакче з початку послідовників у Христа було небагацько і лише під впливом фанатичної проповіді його учеників хутко розподілися християнські секти та густою сіткою вкрили Римську Імперію.

Такий нечуваний успіх нової віри пояснюється також тим, що міліони гиблих народів жорстоко мучилися в ярмі римських імператорів і вже не бачили кінця своїм мукам. Не раз і не два повставали раби проти своїх панів і проти правительства, але кожен раз неминучо здавляли численніші й краще узброні царські війська, та в кровітопили останні надії на визволення. І таким чином народ поволі перестав вірити в свої власні сили, а ждав лише чуда, ждав визволення з неба, надіявся лише на бога.

І в такий то непевний час з'являється повний любови Христос, та зачинає проповідувати нову науку. А тому що і він сам вийшов з середовища пригнітених, то зовсім природно, що і він думав

так як всі, що й він не вірив в силу повстань, не вірив в можливість кращого життя на землі, а мріяв лише про небо, про вишагороду на тамтім світі.

Христос, в протилежність до духовенства того часу, зачав вшевнити перемучений народ, що царство боже приготовлене не для богачів і дуків-вельмож, а для всіх покривджених і понижуваних, для тих — кого буть і лають.

Звертаючись до богатих говорив Христос: “Горе вам, богачі, бо ви вже отримали свою втіху! Горе вам, пересичені шині, бо зголодністе! Горе вам, сміючіся шині, бо заплачете й заридаете”....

“Блаженні убогі духом, блаженні плачуучі, голодуючі й жаждучі”...

“Блаженні всі, кого буть і кривдять на землі і т. д.

Бажаючи потішити й злекпити муки рабів він навіть твердив, що близкий є день суду божого, день справедливості.

“Ще не згине цей рід, а все це буде”, — говорив Христос, — значить, ще не вмре істнующе покоління а вже настане конець світу й відплата. Однака ви самі бачите, що Христос помилився, бо з того часу минулися й вмерли сотки поколінь, а кінця світу все ще немає та і не видко.

Така наука дуже підходила під бажання й настрої рабів, котрі з занеперним віддихом слухали потішні слова й сотками йшли в християнські громади.

Римський уряд і духовенство через кілька віків з підозрінням дивилися, а навіть переслідували християн, бо боялися, що вони організують народ до повстання проти істнующого тоді ладу.

А коли пануючі кляси й царі блицце познайо-

милися з християнською наукою, то скоро зрозуміли, що вона не лише іспікідлива, але що навіть всім панам і грабіжникам може зробити добру прислугу. Пречі Христос учив народ покірно терпіти всякий гніт і насильство, повинуватися начальству а павіть молитися за тих, хто бе, та рабів.

Пречі він обіцював біднякам відплату й нагороду не тут на землі, а на далекім порожнім небі.

Ну, і хай дурні надіються на правду небесну по смерті, а ми, пани й володарі, їх коштом побенкетуємо за життя.

Ви напевно пам'ятасте з першого розділу, як чудесно аж починіній день використовують Христа наші іони, прикриваючи свангелісм свої темні справи, іменем божим оправдуючи царів і буржуїв.

Коли царі цю істину зрозуміли, то помирлися з християнською наукою та ласково дозволили синові теслі засісти побіч бога-царя. Але цього недосить: принявши нову віру й знихавши з духовенством вони християнську церкву проголосили пануючою.

З того часу зачинається явне “стриження-гоління” народу під покриттям нового божа, незвичайно іонулярного серед рабів.

Спеціальну прислугу царям і богам зробили апостоли Павло й Петро. Останній учив народ:

“Отже, коріться всякому людському начальству... бо така с воля божа”.

“Слуги, зі всім страхом слухайте панів не лише добрих і лагідних, але й суворих (1-ше посл. Петра).

“Раби, що находяться під ярмом, мусять шанувати своїх панів, як гідних всякої честі”.

“Намовляй рабів, аби слухались своїх панів. Їм у всьому дододжували, не перечили”.

А апостол Павло в тон Петрови говорить в посланні до римського народу (13, 1—7):

“Всякий хай кориться вищим властям; бо немає іншої такої влади, якаб не походила від бога. А існуючі влади установлені богом... Для того ви мусите податки їм платити, бо вони божі службовці, на це поставлені”.

Ось як явно й цинічно Христові апостоли перевокупували працюючих повинуватися своїм катам, а цим панам цього тільки й треба було.

Вренигті-реніт Христос оказался настільки ви-гідним для понів і правительства, що вони за-чали загонити в віру Христову і ба-жаючих і небажаючих при помо-чи нечува-них кар і переслідувань.

Всіх, що вірили в іншого бога, всіх, що но-сили жертви не попам а жрецям, що инакше хрести-лися та по своїму розуміли євангеліє — хри-стянська церква проголошувала “еретиками”, “ча-рівниками” і “відьмами”, віддавала їх на тонко об-думані муки, та цілими тисячами палили на кострах.

Так на приклад в 1498 р. спалено Джіроламо Савонаролля як “сретика” тільки за те, що він про-повідував свангеліс та намовляв людей жити про-сто, не бенкетувати й не розпустувати, не збирати богацтва, не вдягатися в шовки й оксаміти.

В XIV віці попав на костири другий проповід-ник — християнин Джон Баль, який го-ворив народові: “Мої дорогі, діла в Англії не ста-нуть кращими доти, доки все не стане за-га-льною, спільною власністю. та

доки не щезнуть як кріпаки так шляхта; поки ми всі не станемо рівними і поки пани не стануть такими як і ми”.

За такі речі попи й його назвали “еретиком” і спалили.

Не менше страшна доля зустріла основника одної християнської громади — Сегареллі. І за що? За те, що в його громаді члени називали себе взаємно братами й сестрами, що все у них було спільне, і що вони жили просто, наслідуючи давніх християн.

Сміливому оборонцеві працюючих Томі Мінцерові по страшних муках відтято голову і також — за проповідування рівності, згідно з євангелісм.

Він як і Джон Болль говорив до народу: “Царі і пани — головні драпіжники й лиходії. Вони присвоїли собі всі соторіння на землі, всяку твар, і рибу в воді, і птицю в повітря, і рослини земні... Біднякам вони говорять про божі заповіди, а самі здирають шкіру з бідного селянина й робітника”<sup>1)</sup>..

Так то християнська церква попалила велику кількість християн та проповідників. В часах інквізиції спалено й закатовано всього до 9 міліонів душ... А скілько то спалено, перевішано й колесами розірвано всеможливих розкільників і сектантів в Росії?

Указом 1685 приказано “пекти на зрубі”, се-то, прямо в хаті — за хулу па церкву і за поворот в розкол після покути: карати смертю за хрещення

<sup>1)</sup> Цитат з книжки Ілінського: “Історія комунальних ідей”.

православних в стару віру; нагайкою бити та на заслання посытати виклятих розколиників і укривачів.

Ось чого доконували пануючі кляси і духовенство іменем Христа; ось яке безчисленне зло принесло світови його свангеліє та проповідь непротищитися злу.

Хиба бог стерпів би це?

Хиба добрий Христос, наколиб він був всесильним богом, дозволив би літи цілі потоки крові людської во ім'я його?

І це зайвий лише раз переконує нас, що він був дійсно лише людиною, лише фанатичним проповідником своєї науки. лише нещасним рабом рабських часів...

А що торкається всеможливих чуд, в роді воскрешування мертвих і вигонювання бісів. то все це нюансності досить просто.

Таж свангелія написані майже в сто літ по смерті Христа на основі устиних переказів, оповідань стариків і споминів послідовників Христа. Хиба дивниця, що темні люди передавали з уст в уста легенди про свого бога, причіплюючи до них всякі чуда та мішали те, що було. з тим, чого не було?

Коли ми до тепер наївио вірили в чудесну силу моців, замість яких оказалось дрантя й вата, то що можна балакати про людий далекої минулості?

Але ви може скажете, що свангеліє й біблія є божою обявою, як запевнюють попи?

Тоді спітайте своїх попів, чому вони "святим письмом" назвали тільки чотири свангелія, а не всі, що збереглися до наших часів? Таж таких свангелій написано сотки і кожне чим пебудь ріж-

ниться від інших, кожне в чому небудь суперечить іншим та оповідає ще більше небилиць і чуд ніж церковні евангелія. На основі чого попи обявили їх сретичними й заслугуючими на спасення? На основі яких ознак вони вгадали, які написані богом. а які — людьми?

Сортування “святого списання”, як відомо, досягло духовенством на другому вселенському соборі 381 року в Константинополі. Звичайно такі собори були незвичайно многолюдні, бо на них збиралися єпископи всіх країн. Але цим разом зіхалось тільки 150 душ, бо в тих часах між пошами були великі суперечки про те, що в святім письмі треба вважати правильним, а що — фальшивим, котрі книги треба визнати божими, а які діявольськими і т. д. Імператор Феодосій, що скликав собор, постановив добитися “одноголосної постанови, а тому запросив лише тих попів, котрі видалися йому благонадійними. Однак і цим разом на соборі не було однодумності; 36 македонських єпископів заявили, що при так малій присутності членів постанови собору не можуть бути законними та, не довго думаючи, демонстративно покинули собор.

Залишившіся попи зачали свою темну роботу з предсідником антіохійським єпископом Мелетієм на чолі. Але він небавом помер. Опісля предсідником став Григорій Богослов. Але по кількох засіданнях він також усунувся з собору. Тоді на жадання Феодосія предсідателем вибрано був шо-го начальника константинопольської поліції Нектарія, якого спеціально для цієї цілі висвячено в єпископи.

Під предсідательством цього поліцая собор наречті приступив до своєї святої діяльності.

Він встановив правила віри, вказав — в що християни мають вірити, а в що вірити не повинні, вияснив питання про гіностати, себто особи божої трійці, та про інші дурниці і під кінець посортував святі писання.

З великої кількості книг, написаних жидівськими проповідниками поліційний собор вибрав лише 22 ї, назвавши їх біблією, віруючим наказав вірити що біблія написана духом святих за посередництвом пророків.

Покінчивши справу біблії попи зі звичайною собі взаємною лайкою приступили до розбору евангелій, яких по світі блукала також не одна сотка. Так, наприклад були дванадцять Еви, Томи, Никодима, 12 апостолів, Петра, Маркіяна та богато інших. Але собор визнав їх сретичними та вибрав лише чотири: евангеліс от Мафтея, Марка, Йоанна й Луки і постановив лише ці вважати святыми, зн. написаними духом святым.

Ви, розуміється, можете такому соборови вірити, але я не вірю, бо думаю, що начальник поліції та розпустні епископи — погані судді про те, що є святым, а що не святе. Як сучасні попи так і воини по просту виконували приказ начальства й готові були кого й що треба призвати за святого духа.

Недаром суперечки про святе письмо й про те — чия віра добра а чия нічого не варта, йдуть аж по нинішній день і на цій основі християнська церква розділилась на цілий ряд ворожих собі груп

та сект: одні називаються католиками, другі — протестантами, треті — лютеранами, є кальвіністи, православні, дальниє хлісти, суботники, аріянці і так без кінця; і всякий толкує писання по своєму і всі рвуть бідного Христа на шматки: один каже, що він мій, а другий — брешеш, мій! третій тягне його в один бік, четвертий волочить до себе, — і всі вважають себе правими, а всіх інших — світиками й безбожниками.

Треба припустити, що наколиб Христос тепер міг встати з гробу й подивитися, що роблять з його іменем, то напевно вхопив би добрий канчук і таку парню справив би довготривим та безвусим, що вони відразу примирилися й перестали б жертися.

Коротко кажучи, то в цій справі таксамо нечisto, як у всім тім, що робило духовенство й правительі; і тут нас “чудово” патягнули та для лякання дурників “святою” назвали найзвичайнішу книжку.

До речі згадати, що наука досі не ствердила. — чи коли небудь взагалі був Христос і чи це не є видумка маси, релігійний міт, що виріс поміж муками втомленим юдейським народом. І то тим більше, що легенда про Христа в головних рисах повторяє оповідания про життя Буди, що з'явилася на кілька сот літ перед народженням Христа.

У всякому разі незбитим фактом є те одно, що як біблію так і свангеліє написали звичайні люди, а коли люди самі скомпонували історію про бога-отця і бога-сина, то значить, що вони такі самі боги як і ми з вами.

А що це таке “ дух святий ” або третій член “трійці”?

Про цього гадаю й говорити не варто: коли

бог-отець і бог-син оказалися людьми, то треба думати, що також і “дух” з них випливаючий зовсім не божественній а людський, себто, простий відних, який у дикунів називався колись “духом”.

В результаті щож залишилося з трійці?

Залишилася попівські вигадки, залишилася наша темнота і дурнота, линилася наївна віра в невідому минулість та страхіття перед непонятною майбутністю...

А тепер спробуємо додовбати, хто висидів чорта і пекло.

### VIII. РОЗДІЛ.

#### ХТО ВИСИДІВ ЧОРТА?

Не так страшний чорт,  
Як його малють.

Нар. пословиця.

Ця хвостата порода зявилася на світ так просто і таким самим чином як і інші боги.

Зародки “інчистої сили” існують вже в далекій минувшині, під покришкою віри в богів — добрих і злих, слабих і міцних, прегарних і безобличчих.

Звідкіля взявся такий поділ?

Чому боги посортовані на такі групи?

А тому, що й само життя повне не лише добра й щастя, але зла й мук; тому що людство на своєму довгому шляху бачило не лише добро, бенкети й весілля, але бачило багацько поганиць, бачило страшний голод, холод, недуги й смерть.

Всеньке людське життя повне протирічності та уткає з гарних і поганих вражінь і переживань. А ми вже знаємо, що чоловік своїм власнім думам, свосі життя й обичай неминучо переносив і на небо; він гадав, що “духи” живуть таксамо, як і люди тут на землі, а значить, і між ними с злі й добрі, сильні та слабкі.

А чиї боги могли уходити за слабких і злих?

Певно, що боги рабів, боги пригноблених племен і народів.

Хто ж назве їх сильними, коли вони другому племені дозволили побідити й поневолити свій піард? Хто скаже, що вони добрі, коли з їх ласки на-піард перевернений в раба та засуджений на вічну неволю й ганьбу?

Преці в тих часах люди гадали, що коли вони воюють тут на землі, то і там на небі йде битва між їхніми богами, богами ворогуючих племен.

Звичайно образи богів або їх статуй, святе каміння і т. і. завсіди находилися в лавах воюючих, аби й вони приймали участь в битвах. Жидівське племя напр. завсіди в перед пускало Єгову, а в слід за богом — пускалися в бій також самі воїни.

Свою побіду або поразку люди притисували богам і пераз були випадки, що переможене племя обвинувачувало свого бога за поразку, а навіть карало його, позбавлюючи жертвооприносин, а часом зовсім просто викидало геть та зачиняло почитати богів переможника.

Останки таких відносин до божества до сьогодні подібуюмо у всіх племен і народів. Під час сучасної світової різni у всіх воюючих країнах уря-

джувано молебні за побіду й перемогу над ворогами. Французи й англійці просили бога, аби йм по-міг розбити німців; німці, навпаки, просили свого бога дати їм силу розторощити англійців та французів.

Російські попи й черці в свій час також кадили ладаном та співали плаксиві молитви о зіслання побіди царю-батюппі і т. д.

В даному разі виходить ще чудніще. В часі племінних війн люде бодай вірили, що кожен народ має своїх власних богів, а чейже англійці й німці, французи й австрійці, москалі й болгари — всі вірять в одного “Христа” і всі просять “одного” й неподільного бога помогти їм пролити більше крові і прохають того, що написав їм заповідь “не убий”. Хиба це не фарисейство!

Однаке суть справи залишилася такою як і в давнину: люде до всякої своеї земної справи й справки притягають також богів своїх.

А що відноситься до випадків карання богів за людські неуспіхи й нещастя, то це подибується всюди. Ескімоси, пр. в разі неуспішного полювання нераз беруть канчук та луплять своїх ідолів як кобилу, але за те, по удачній виправі, мастять їм писок звірячою кровлю.

Римський цар Августин по програхах двох морських битвах покарав Нептуна (бога моря) таким чином, що геть викинув його статую.

У християн також нерідкі випадки таких комічних розправ з богами.

В середині XVII віку португальські моряки висипали раз цілу копію лайки та проклять на св. Антонія за те, що він не дав їм сприятливого вітру.

За тесаме один ієшанський капітан повісив образ богородиці на вершок щогли загрозивши їй, що звідтіля не спустить її доти, доки вона не пішли сприятливого вітру.

Коцебу оповідає, що іспанські раз вилаяли а навіть побили образ св. Генеразія за те, що він не зупинив виливу вулькану Везувія.

А нагадайте собі, чи у православних не діялося щось подібне?

Чи не кущі російські в разі успішного грабіжу, себто торгівлі, ставлять Миколі "пудові" свічки, а в разі неуспіху не хотять навіть патичка пожертвувати. Одним словом, все залишилося по давному — по поганськи.

А тому немає ніякої дивини, що перед тисячами літ темний люд невольничих богівуважав злими й слабкими за кепську поміч під час війни.

А що сказати про племена побідників? Вони тим більше були невільниками, що їх боги є добрими й могутніми, а боги покорених ним народів — зовсім пікчемними та без силами. Вони думали також, що боги рабів є безумовно злими й мстивими, що ці "нечисті духи" здатні на всяку погань та інтригу.

Звідкіля ж взялася така думка в панів рабовласників?

А також з життя.

Чайже невільники нераз бунтувалися проти своїх панів; чайже угнетені племена й народи нераз витягали меч для війни й помсти супроти гнобителів, нераз палали їхні палати, нераз вони тремтіли зі страху перед стихійним гнівом народу.

Ось чому їм здавалося, що і боги невільників

нові злоби та завсіди готові повстати проти панських богів, завсіди готові до помсти й революції.

Звідесля-то походить легенда про повстання діявола проти бога на небі. В цій легенді представлено діявола коварним і гордим, не побажавищч залишитися рабом і слугою Господа, а задумавши скинути його владу.

Це повстання бувшого раба-діявола не повелось на небі і бог скинув його в пекло, в вогненну пропасть, на вічні муки.

Так само й на землі повстання давних рабів звичайно кінчалися неповодженням, бо вони були кешко узбросні, темні й неорганізовані і остаточно доля їх була також як і доля діявола, себто кріз ав катування й вбивства, вічна ганьба в речі й пригнобленню, в земному пеклі.

Як на землі пані самих рабів мали за щось пише від худобини й собак, так і на небі — панські боги не побажали сидіти побіч рабських богів, а викинули їх в пекло; як тут шарпали й мучили невільників, так і там рабських богів засудили на муки й пониження.

А коли нагадати собі, що “святе письмо”, всякі релігійні обряди й порядки установлювали й писали жреці й духовенство панів — то стане зовсім ясно, чому така доля зустріла рабських богів. Преці темні раби своїх писань не мали, а тому й не залишили ніяких слідів про своїх богів і про свої вірування. Навпаки, під впливом тисячолітнього гнету та відповідної роботи духовенства також самі раби відвернулися від своїх немічних богів, самі зачали поклонятися панським богам-царям і в реш-

ті-реїт також визнали їх “нечистою сплою” та “злими духами”.

В дальшому розвитку вони отримали від духовенства нове прізвище “чортів і діяволів”... В такому “вигляді” дійшли до наших днів бувні боги рабів і висмоктуваних народів.

Само собою розуміється, що хвіст, роги, цапова борідка та інші “окраси” — це є витвір вільної фантазії панів і мистців для більшого відстравування народної темноти.

А що торкається їхньої чорної барви, то це на мою думку має в собі історичне коріння і також взято з життя.

Чайже богато міліонів рабів малювали чорну барву шкіри, а пани по найбільшій частині були білолицими.

Богів чорношкірців завсіди малювали чорними, як і вони самі, а богів побідників завсіди білими, а тому і дідьки одержали відповідно до того таку закраску.

І навпаки, в жовтих і чорних рас їхні чорти малюються білолицими...

Куріозом є те, що для успішного ширення християнської віри поміж муринами місіонарам дозволось говорити їм, що спаситель і божа мати мають чорну шкіру. Навіть образи для них малювали чорними.

І набожні чорношкірі поети співали в псальмах про божу маму так: “щирі на мині чорна, але я гарна, о дочері Єрусаліма, красна як хатина з кедру, як Соломонові килими”...

Чорних мадон (богородиць) нароблено так бо-

гато, що негри їх всіх не розкупили, і тепер ця надвішка находитися в німецьких каплицях.

В богатих польських костелах є також чорні богородиці з чисто муринським типом лица, зн. губаті, широконосі і пр.<sup>1)</sup>

Представлювання рабських богів чорними могло також перейти до нас від найдавнішої індійської релігії. Як відомо, перед кілька тисячками літ індійські чорношкірі племена були підбиті білоніщими індусами арійського походження. Індуси відносилися до своїх рабів як до нечистих соторінь і, природно, так само дивилися також на їх богів, які представлялися чорно.

На підставі індійських законів білій індус пануючого племені павіть не смів діткнутися своєго раба, аби не огорчити себе. В такому разі він повинен був три рази пірнути в ріку й виправити свою одядину...

З такої то, значить, тьми століть дійшли до нас чорношкірі боги рабів та під впливом самого життя і попівської компанії непомітно перекинулися в чортів і діяволів.

Так представляється коротенька історія народи чорта.

Як бачите, і в самій суті речі “не так страшний чорт, як його малюють” духовні отці наші.

Значить і у бога і у чорта один творець і сотворитель — чоловік. Ще раз підтверджується, що і одного і другого ми самі сотворили по образу і подобію своєму і ось стогнемо під пими сотки літ та ніяк не доглупасмося, хто це на нас сів та лупить по голові дубиною.

<sup>1)</sup> Дави́д хи. Фішера: “Історія Діявола”.

А мені здається, що вже давно пора скинути  
і цих поцівських страхопудів з народнього горба,  
давно пора всім працюочим зрозуміти що:

Ніхто не дасть нам спасення —  
Ні бог, ні цар і не герой,  
Діб'ємося ми візволення  
Своєю власною рукою.

## IX. РОЗДІЛ.

### БОГ ПРАЦЮЮЧИХ ТА ГОНЄВОЛЕНИХ.

Ні бога, ні пана,  
Девіз блянкістів.

Богато злочинів учинили пануючі кляси над  
своїми рабами: богацько сліз і крові народної про-  
лили за ці сотки й тисячі літ, але на й гірший  
злочин панів полягає в тому, що вони  
працюочим не давали грамоти,  
не давали світла й науки.

Училися царі, вчилися буржуї, вчилися попи  
й черці, вчилися їх діди й прадіди, училися батьки  
й діти.

А що давали народові?

З покоління в покоління, з малих літ заляку-  
вали нас всілякими небилицями та казками, з дитинства запаморочували голови катехізмом та мо-  
літвами, нещкі на руках посили нас в монастирі  
й храми, немовлятами вчили нас торочити “Господи  
Ісусе” і вреплі-ренгт так перевудили нас ладаном  
і молитвами, що нарід забув, відвик думати та ста-  
спускатися лише на бога та на царя-батюшку.

Сотки віків у тьмі і темряві жили притягнені раби. Сотки віків тримали перед земними і небесними царями, і від уродин аж до смерті певідчіпно мов печиста сила стояв над нами піп з крошилом, прогоняючи світло й відстравуючи правду....

Ось чому народови так лячно й важко за одним разом скинути і царя і бога; ось чому ще озираємося на чорну ризу й думаемо: "а нуж, справді на тім світі будуть підпікати? А нуж дідьки таки дійсно за ноги потягнуть в пекло?...."

Але поволеньки вже розвівається дим кадильний, ми вже перестали вірити попівському "глаголу", перестасмо ждати на машину небесну і самі беремось до діла, до праці.

І наше перше діло вже зроблено: одним могутнім ударом скинули ми віковий гніт, поганою мітлою вимели з Росії фабрикантів і поміщиків, в "гісну вогненну" спрвили царя-наслідника та установили свою трудову владу — владу селян і робітників.

І вона відчинила нам всі школи та клуби, вона безплатно вчитъ наших дітей; вона для всього народу відчинила двері знання і світла.

Наша влада вигнала зі шкіл довгополу погань, перед цілим світом викрила обман попів і черців, ліїшила наречених до їх шматів і вати, до цеголів і "Шури"....

Наша Радянська влада піднесла червоний стяг революції над всім світом та захвилювала робітників всіх країн і народів.

І як у нас, так всюди захищалися трони катів, всюда зачиняють валитися золоті корони, зачиняється валитися влада богачів...

Пастав час великої відплати за гріхи перед народом, настас останній день богачів — день їх страшного суду й загибели.

І це зрозуміли царі й буржуї всіх країн, заметушилися в занепокосиню й страху, зібрали всі свої сили, всю зброю та золото, готуючися до останнього бою....

І томуто ці вовки золотом закидали Колчака і Денікіна — Врангеля: оттому постачали зброю нашим контреволюціонерам, томуто королі й буржуї всіх країн ополчилися на нашу трудову владу, силкуючися її задушити та кровлю затопити.

Але грабіжники запізнили.

Червоний пожар вже розпалахкотів та на весь світ кидас іскри революції та повстань. Вже загуділо трудове море та грізно й лячю підіймається девятий вал гітву народнього.

Ростуть та міцнюють ряди наші...

Сотня за сотнею, полк за полком, зі всіх сторін на поміч нам ідуть пролстарі з океаном червоних стягів, з боєвими піснями.

І вся земля повільно наповняється могутнім окликом:

Геть царів і буржуїв!

Геть кровопийців народніх!

Хай живе всесвітня Радянська Республіка!

Від цих окликів тремтить земля і небо; і там в небі чути вже гуркіт падаючих тронів, і там розлітаються короновані боги та “трійці”, і там переляк та заворушення.

І ось прийде новий бог — єдиний та все могутній бог працюючих та

неневолених, бог правди і справедливості.

Він іде поставити рай на землю, йде запалити невгласиму факлю щастя й радощів, іде дати світови вічний мир і вічний добробут....

Хтож це той новий пролетарський бог?

Наш бог — вільна праця, ясний людський розум та світова солідарність ираюючих. Наш бог — любов, воля й рівність! І царству його не буде кінця.

А на закінчення скажемо й ми:

Геть царів, геть богів!  
Геть душителів народних!  
Геть буржуїв і попів!  
Ні бога, ні пана!





## СПІС КНИЖОК, КОТРІ МОЖНА НАБУТИ У ВИДАВНИЦТВІ "КУЛЬТУРА".

Історія Культури, Ліпперта, 400 стр.....	75
Короткий виклад політичної економії, А. Богданова, 398 сторін .....	95
Шляхом життя, поезій М. Тарновського, в гарнол оправі, 240 стор.....	1,50
Філософія соц.-демократії, Діцгена, брошуркова, 318 стор.....	1,50
Еволюція в образках .....	1,25
Початки родини, приват. власності і держави, Е. Гельса, 192 стор. опрашена .....	1,00
"      "      "      Брошуркова .....	75
Без хіка, оповідання В. Короленка, 374 стор.....	70
Як попи туманять народ, Блажіна, 128 стр.....	50
Селянство і соц.-демократія, В. Левинського, 112 ст.	50
Робітничий Календар за 1919 р.....	50
Есперанто, 50 навчальних лекцій .....	40
Філософія штуки, Г. Тена, 120 стор.....	40
Цар-Голод, А. Баха, 94 стор.....	35
Робітнича читанка, частина ІІ, 110 стор.....	35
Коли зійшло сонце, П. Крата, 40 стор.....	30
Революція і контр-революція на Україні, Д. Пе- тровського, 64 стор.....	30
Програма більшовиків, Н. Бухаріна, 128 стор.....	30
Серед вічних снігів і ледів, В. Лункевича, 70 стор.....	30
Про жіночу неволю в історії розвою, М. Ганкевича, 80 стор.....	30
Початки релігії, Н. Андреєва, 40 стор.....	25

Робітничі пісні, збірник, 56 стор.	.25
Марксізм і Дарвінізм, А. Панискука, 58 стор.	.25
Фабричні розговори про економію, М. Е. Мерсі, 46 стор.	.25
Робітничий співаник, збірник, 64 стор.	.25
Початки укр. соц. в Галичині, В. Левинського, 78 стор.	.25
Звідки взялся чоловік, Е. Гуцайло, 46 стор.	.25
Про походження та розвиток мов, Н. Рубакина, 48 стор.	.25
Міжнародні революційні партії, П. Сеньєбо, 64 ст.	.25
Комунистичний Маніфест, К. Маркса і Ф. Енгельса, бо стор.	.25
Незвичайні діва природи	.20
Інтернаціонал і лійна, Х. Раковського з додатком: Анархізм і науковий комунізм, Бухаріна, 42 ст.	.15
Комунізм і кооперація, Г. Шіддубного, 48 стор.	.15
Чому жінки хадають політичних прав, Д. Клашин- ської, 32 стор.	.15
Основні засади комунізму, Ф. Енгельса, бо стор.	.15
Поняття і ціли соціалізму, В. Шмерала, 48 стор.	.15
Старий лад в Європі а новий в Росії, Ф. Прайс, 46 стор.	.15
Економічні основи амер. демократизму, М. Дурделін, 42 стор.	.15
К. Маркс, його життя і наука, Е. Гекера, 40 стор.	.15
Процідники рев. руху на Україні, 34 стор.	.10
Соціальна Росія а буржуазна Польща, промова Л. Троцького, 30 стор.	.10
Патріоти, М. Тарновського, 32 стор.	.10
Розбийте кайдани, (слово до галицьких робітників і селян), Г. Шіддубного, 32 стор.	.10
Паризька комуна, Г. Шіддубного, 40 стор.	.10
Маркс і Енгельс про диктатуру пролетаріату, зі- брали Е. Дран, 32 стор.	.10
Хто такі комуністи і чого вони хотуть, М. Лана, 16 стор.	.05

Замовлення присилайте на адресу:

# Kultura

414 East 9th Street,

New York, N. Y.